

Акьбайланы
Азрет

Ёмюр

АКЪБАЙЛАНЫ АЗРЕТ

Ё М Ю Р

назмула

Ставрополь китаб басманы
Къарачай-Черкес бѣлюмю
Черкесск 1991

*Багъалы къарнашларым эм
эгечлерим: Мусса, Харун, Исса,
Кулистан, — бу китабны сизге
атайма.*

МИНГ БЮСЮРЕУ АДАМЛА, СИЗГЕ!

Джашауумда кёб сынаудан ётгенме:
Бюгалмагъандыла ачлыкъ, ёксюзлюк,
Кёб тюрлю адамлагъа тюбегенме,
Нюзюрюмден а джанлатмагъанды
тюзлюк.

Болмасам да мен озгъан къазауатда,
Ёлюмню къарагъанма джюзюне...
Къыйынлыкъ-пеладан къутхаргъанла,
Минг бюсюреу, огъурлу адамла сизге!

Излемегенме кесиме табсыныб,
Ишни тынчын, кийимни багъалысын,
Ийнан, махтау тартмайын чырт кесиме,
Адамны багъалатама ачыкълыгъын.

Тилейме хар адамгъа тёзюмлююк,
Ёмюрге — ёмюрлюк, кёкге — тазалыкъ.
Джериме — суймеклик, элиме — байлыкъ
Джуртума, дунягъа да рахатлыкъ!

ДЖАРЫКЪ ТЕГЕМЕ КЕЗЛЕГЕ...

Мен — къара суучукъма,
Кёзлеуме, чыгъама джерден. !

Сабырды джюрюшюм,
Джарыкъ тегеме кезледен.

Чыгъама ёзенден,
Тау тюбюнден, суу джагъадан.
Суусабын къандыра,
Сый табама адамладан.

Кюнден нюр алама,
Кёкге термиле барама.
Кёзюуде джеталмай,
Къобанны кюсей къалама...

Мен таза кезлеуме,
Чыгъама джерни тюбюнден.
Джашаугъа суйюне,
Джарыкъ тегеме кезледен...

Джыламукъча тазама,
Ауругъанлагъа дарманма.
Джериме кертилей,
Дуниягъа къууат салама.

ОГЪУР БЕРГЕН ДЖЮРЕК...

Баллада

1. АТЛЫ

Устазыма, Хубийланы Магометге

Джазны чагъы къанат джаяд джерге,
Тау джитиледен кюнню нюрю тиед,
Къанатлыча келген бир атлыны кёрюб,
Таулу Ахия гузаба джамчысын киед.

Джазны чагъында хурметлиди дуня,
Хар не да ариулукъгъа бёленгенди.
Кесни тыялмай, ашыкъдыра, бир насыб
Тауда къошха къууанчны келтиреди.

— Суююмчю! Ой, алан, джаш туугъанд
санга,
Къууаналла джууукъ-тенг, эл джамагъат.
Бир огъурлу ат аталгъанды анга.
Ашхы улан, махтаулу болсун—Мухаммат!

Бурундан келген сейирди бу адет:
Сабий джаратылса — юй джарыб тебрeid.
Ата ананы тилеклери толуб,
Джашау алагъа тамаша кёрюнед..

2. ТУУГЪАН ДЖЕРИНГ — БЕШИГИНГ

Суула — тауушлу, таула — суу суратла,
Омакъ джанкъылыч кёзлеге кёрюнед.
Табигъат джашнауда, кюн таякълада,
Ана белляуда джуртунг эшитилед...

Джазыу аямай хынылыкъ салгъанда,
Къыйынлыкъ чекгенди сабий джюрегинг.
Джуртунгдан кенгде болгъан кюнледе да,
Кирсизлей къалгъандыла сезимлеринг.

Нечик сюсенг чегетли тауланы,
Джайны къудретин, къачны хурметин.
Балсытыб кёреенг гара сууланы,
Наратны чайырын, ётмекни ийсин.

Ашыкъдыңг ёсерге, къуандынг
джашаугъа
Сукъланыб къарадынг ашхамгъа,
акъ тангнга.
Кёл салдынг таугъа, сый бердынг
адамгъа,

3. АРБАЗ

Хар къуру келсем бу огъурлу арбазгъа,
Къууатлыды, чууакъды кёк.
Кёрюрге излей хурметли ананы,
Джюрек тарала, тебеди бекден-бек.
Тангла атадыла, кюн чомарт тиед,
Къууанчлы ойнайла арбазда сабийле.
Былайда ненча кере алгъыш теджей,
Джылыу бере тюбегенле ана кёзле...
Кёгюрчюнле юйюрсюнелле былайгъа,
Онгсунуб къарайла ашхам джулдузла.
Унутмайдыла суююмлю ананы,
Сый бериб сагъыналла кёб адамла.
О суююмлю, огъурлу ана кёзле!
Къууат салгъансыз огъурлу арбазгъа.
Аны ючюн тегюлед бу сейир жарыкъ
Былайдан адамлагъа, рахатлыкъгъа...

4. АХЫРГЪЫ КЕЧЕ ШАХАРДА...

Джайгъы кече бир шошду,
Шыкъыртсызды тегерек.
Ауур бушууну джерден
Алгъанча кёрюнед кёк.

Сен джюрюючу орамны
Аяз джелчик сылайды,

Хар ким да эштирча,
Мыдах кюуюн джырлайды.

Тау этекде шахарчыкъ
Санга кемсиз къайгъырад.
Сени ахыр кеченги
Джулдузладан джасагъанд.

Санга тарала, ачыйла,
Адамла мыдахдыла.
Ахыргъы кеченги сакълай,
Тауларынг джылайдыла...

Бешик джырынгы джырлай,
Теберди суу сарнайды
Ай арбаз бла хапарлаша,
Юй башдан мыдах къарайды...

Танг атад. Шахар сагъаяд,
Сен а рахатлы джукълай.
Тегерегинге джыйылгъанла
Туралла сенден кез алмай.

Ахыргъы джол сакълайды
Багъалы устазым сени.
Къарт да, джаш да джылай,
Эрителле джюреклени...

Ким да кюсеб къарайды,
Тансыгъын сенден алыргъа.
Бютеу къарачай джыйылгъаънчад,
Ахыргъы джолгъа ашырыргъа...

ДЖУЛДУЗЛА КЕГЮНГЮ ДЖАСАЙЛА...

Джеримден келбет, Джуртумдан хурмет
Кюнден нюр алгъан шахарым,

Таула кьойнунда, суула бойнунда
Сен юч ёзенни джалгъадынг.
Кёкле тюбюнде, къанатла джайыб,
Къушча орналгъан сахарым.

Кёксюл джангурла дауурбаз къагъа,
Орамларынгы джел сылай,
Бу ариу къачны сейир къучагъы,
Кюи таякъла да ийнакълай,
Таула тёрюнде, суула бойнунда,
Джарыкъ джулдузча, джылтырай.

Сенде ёсеме, сенде табама,
Окъууда, иште насыбны.
Узакъгъа кетсем тансыкъ болама,
Сен джылытаса джанымы.
Сени бир кёрген, кюнюлю сахарым,
Сюйюб айтады атынгы.

Тау этегинде — гокка ханчыгъым,
Сюймеклигимча тазаса...
Булбуллу тангла, кёкде турнала,
Джаш тёлю суйген сахарса.
Татлы тюшюмча, суйген джазымча,
Джаш джюрегимде къаласа...

Болгъанд джолунгда къыйын джылларынг,
Ханар айталла ауушла,
Теберди, Мара, Учкулан таула...
Къартла этелле алгъышла.
Эркинликни кюню, шохлукъну кьолу,
Джуртума берелле къанатла.

Мийик джулдузла кёгюнню джасай,
Алтын уялы сахарым.

Кетмез джашлыгъым, сенсе насыбым,
Огъурлу, джылы сахарым.
Кёк сууларынга, джашнагъанынга,
Чакъыр кесинге, сахарым...

БАЛАМ, УНУТМА...

Мени эсимден чырт кетмейди,
Узакъда озгъан сабийлигим...
Кенг тюзлерине илешалмай,
Тауланы кюсеген кюнлерим.

Эсимдедиле букъулу джолла,
Къайгъылы кюнле, къуу-шуу къырла.
Абай-базаргъа анам бла бара,
Башыбыз бла учхан ач къаргъала...

Анам а алай тилек тилей эди,
Исси джыламукъла джууа джаякъларын:
«Къыйынлыкъ кетсин, тюзлюк хорласын,
Халкъыбыз къайтыб, табсын туугъан
джерин.

Балам, унутмайын эсингде тут,
Орта Азияны ма бу кюнлерин.
Къолунгдан келсе, кимге да къайгъыр,
Адамланы кёрсенг инджилгенлерин»...

Эсимдедиле, базарда тюбеше,
Таулуланы хапарлашханлары.
Къайгъыларын чачаргъа кюреше,
Къарачайгъа дайым таралгъанлары...

СЕНДЕН АРИУ ДЖЕР БАРМЫДЫ, КАВКАЗЫМ!..

Сенден арну, джюрекге асыу
Бармыды джер, джаным Кавказым,
Тюркге, арабха кетген таулула
Термиле джашагъан, Кавказым.

Ата-бабаларымы тыбыры,
Таулары уясы — Кавказым.
Джугъутурлу, къушлу джерлеринг,
Бешик джырымса — Къарачайым.

Акъ кышларынг, сагъышлача, тууа,
Бютюн хурметли, ёхтемсе, Кавказым.
Джырлай къаяла, джашнай талала,
Чакъырады кесине Доммайым.

Кюмюш секиртмеле, киришли таула
Аланла суйген, чал Кавказым,
Ранларынгдаи буула ёкюре,
Къалай ариуса, Къарачайым!

Сенден ариу, джюрегиме асыу
Джокъду сау дуняда, Кавказым.
Къарчаны джери, эрке уланынг
Сени бла насыблыд Къарачайым.

САРЫ ЧАПРАКЪ

Сары чапракъны, келгенлей джюрюб,
Джолну джанында эследим терекде.
Джелчик шыбырдагъанлай, ол юзюлюб,
Хауада къалтырай тюшгенин джерге.

Джерден алыб, кьол аязыма салыб:
«Келчи, учурайым сени», — дедим.
Сары чапракъ да ауазыма тиллениб:
«Бутагъыма тюшалсам, тилейме», — деди.

Кьол аязыма былай алгъанлай,
Хыны джелчик эрлай учуруб кетди.
Ызындан къараб, къыйналыб туруб,
Кёлюме, эсеме кёб сагъыш келди...

Кёрдюм гюллени мууал эте джолунда,
Къачны, атлаб, джерибизге келгенин.
Хурметли тюзю джашауун къоратыб,
Джайны биргесине алыб кетгенин...

Джайны ызындан алай айтыб кычырдым:
«О джай, бери къайтар турна тизиуню,
Къуу болуб тюшген терекден чапракъны,
Булбулгъа — джылны, джерге —
нссиликни!»...

Джууаб эшитирем деб кёб туракъладым,
Алай а, не келсин, къарамым талды.
«Ай, огъур бла кел, берекетли къач!» — деб
Къарт амма бир джанымдан алгъышын
айтды.

Хауа шошлукъгъа синге сёзлерим,
Пушкинни тизгинлерин окъудум.
Болдина къачларын тюшюре эсеме,
Къачха суюнюб мен да джырладым...

АТАМА

Танытмагъан къазауатды тюрсюнюнго
Атам, санга термилгенлей джашайма,

Унутмайын анам айтхан сёзлеринги,
Туугъан джерге къайтырынгы сакълайма.

Излегенлей эштрге ауазынгы,
Кече-кюнле, кёб джылланы ашырама,
Эслегенлей къолларында анамы,
Уппа этиб, суратынгы тансыкълайма.

Атам, сени сагъынсала адамла,
Башым кёкге джетген кирик болама.
Ёмюрюмде кёрмесем да тюрсюнюнго,
Санга ушагъан къарнашыма къарайма...

Джуртунг ючюн къазауатха атлана,
Ант этгенсе джауну хорлаб къайтыргъа.
Уруш тюзде джигитлеча джан берген
Хапарынгы солдат тенглеринг айтханла...

Танытмагъан къазауатды тюрсюнюнго,
Атам, санга таралгъанлай джашайма,
Сени кёзюнгден кёрюб, багъалата,
Туугъан джерге суймекликни сакълайма.

НАРАТЛА

Наратла, таурухда ёхтем нартлача,
Таулагъа нёгерсиз, кёкге уа къанатла,
Тамырла теренде джерден къарыу алыб,
Сакъ сюелесиз, суйюне джашаугъа.

Тилсиз тюлсюз, чыдамлысыз ташлача,
Ауушладан таймай ёхтем къарамыгъыз.
Наратла, тау бла бирди джаныгъыз,
Къаныбызгъа сингеди чайырыгъыз.

Наратла, кёлюм мыдах болгъан кюнде,
Джууукъ барыб джюзюгзге къарайма,
Сейир дунягъа бютеу эсим кетиб,
Сабий джылларымдача тансыкълайма...

Наратла, ныгъышда рахатлы къартлача
Хапарлаша турасыз джылла узуну.
Окъ-тоб тие, къуртле къоркъуу салгъанла да,
Джигитлеча узатхансыз адамгъа къолланы.

САЛАМ

Хар адам суююнюб айтады,
Бир-бирине тюбей: «Салам!»
Сабийлигимде эштген эдим
Эм биринчи айтыб къарт аккам.

Къаллай бир джарыкъ, джылыу барды
Бу къысха огъурлу сёзде.
Адамны муратын джетдире,
Къууанч юлешед кёзден кёзге.

Узакъдан келген къонакъгъа,
Сыйын кёрюб, беребиз салам.
Узакъ ёмюрлени биринде
Айтхан болур бу сёзню алан.

Кёксюл танг, джаратыла келиб,
Нюрюн чачханча кёк таулагъа,
Джюрекле айтадыла: «Салам!..
Къарачайдан, Россия, санга».

* * *

Джазны чагъында анам белляу
Айтханды,
Меннге да туугъан тауларымда;
Мен аны ючюн артыкъ сюеме,
Ма бу кёзюню
Айырыб джашауумда.

Къыйынлыкъ джетиб
Бёлюндю бешик джырым,
Аллы къалгаънды таулада,
Ким тунчукъдургъанды
сабийлигими
Экинчи джартысын
Къазауат баргъанда?

Тебретилсинле кёб бешикле,
Къууат бере,
Арбазлагъа, юйлеге.
Рахат джукъласынла энди сабийле,
Ана, бала да
Джашаугъа суйюне...

* * *

Эслегенимде кечеде джулдузну,
Учуб кетиб къарамдан тас болгъанын,
Ант этдим, арнуум, ол кёзюуде,
Тенгleshдирмезге сени бла ариулугъун.

Эслегенимде омакъ джанкъылычны,
Кёзююю къамата, ташайгъанын.
Тенгleshдирмезме, дедим, мындан ары,
Сени бла аны нюрлю къанатларын.

Кёргенимде къачда назик гюллени,
Мууал болуб, ауа баргъанларын,
Ант этдим энди тенглешдирмезге
Сени бла, ариуум, гюллени барын.

Эслегенимде керти суйгенлени
Адам сёзледен кёб ачыгъанларын.
Ант этдим, къолумдан келгенича бир.
Суйгенлени джакъларгъа барын...

* * *

«Акъыл бёлмейсе,
Сансыз этесе», —
Деб къарай, кёзюуде,
Гурушха этесе.
Ичги сёзюю
Къагъытха тюшюре,
Кёб кечелерими
Джукъусуз ётдюргенме.

Толкъун силдегенча
Ташланы джагъагъа,
Мен силдеялмайма
Сёзлерими санга.
Алай а, ийнан,
Бар нюзюрюме,
Къайда джюрюсем да
Биргемде боласа...

Хар огъур тангига,
Ашхам джулдузгъа
Ушатыб къарайма,
Сени суратлайма.

Кёл ашай джуртума,
Сюйюне халкыма,
Актыл бёле санга,
Къууаныб джашайма...

ДЖАРЫТ СЮИГЕНЛЕНИ ДЖОЛЛАРЫН...

Бу джашауда
Кёб джашаугъа тюбейбиз,
Дунияны
Кенглигин да сезебиз.
Сюймеклик а
Келир сынгар бир кере,
Санынга да,
Къанынга да къарыу бере...

Сюймекликни
Къайры да элтирикме,
Къыйынлыкъны
Юсю бла сакъ ётдюре.
Тенгизден,
Таудан да атлатыб,
Табигъатда
Ариулыкъгъа тенгешдире.

Эй, ашхы мурат,
Къанат кер да, бир джарыт,
Сюйгенлени
Атламлары, джоллары.
Ай джашау,
Шо, ёлюмню кес да джолун,
Сюйгенлеге
Узатмазча эт къолун!..

ЮЙЮМ—КЮНЮМДЮ

Хыны джелле
Сыйпалай бетимн,
Джазыу тыбырдан
Узайтханда мени,
Ата юйюмю
Отджагъасы джылытханды,
Не узакъда да
Суутмай кёлюмю.

Сабий кюнлеримден
Огъуна тюбегенме
Джарлы адамгъа,
Ачха-токъгъа да.
Джолумда тюбегенле
Аллайла да:
Къууандыргъанла,
Суутханла да.

Кёргенме тюшюмде
Таулада наратла.
Тюнюмде къарасам, —
Тюзледе, топракъла.
Сабий кёзлени
Джыламукъла джуугъан,
«Гырджын бер», — дей,
Чабхан балала.

Къарагъанма
Хыны кёчёменнге,
Бир сагъатха къуралыб,
Арбазын къоюб кетгеннге.
Бушуу онгларын
Алгъан кёблеге,
Къыйынлыкъ джетиб,
Чачылгъан элlege...

Улугъан итлеге,
Сарнагъан къаялагъа,
Къабакъ эшиклери
Бегиген арбазлагъа,
Къалай унутулсунла
Товар вагоннга къуюлуб
Баргъан юйдегиле, адамла?!

Кюнлери къарангы болуб,
Атала къазауатда къалыб,
Къан тегюб, сермешгенде,
Сабий, къарт деб къарамай,
Хыны ашыргъанлагъа...

Тюзлюк хорлады,
Джанлары саула
Ызларына къайтдыла.
Таула кёб хапар айтдыла...
Къууанч, бушуу да
Аралашханла,
Алай а джюрек джарала
Сау болуб къалмайла...

Джылла седредиле
Къайтдым арбазгъа...
Арытса да джолоучулукъ,
Къулач кереме таулагъа,
Тансыкълайма элими,
Нюр текген кегюю,
Юююю-кюнюю.

Кёрдюм, къууандым
Атам суйген тийреге,
Къууат берелле
Юююю терезелери,

Көрүб кѳуандым
Чардагы, мѳйѳшю
Босагыасы, хар бир элиси,
Эшитилед кѳулагыма
Анамы бешик белляуу...

Кѳууанама Тебердиге,
Учкуланнга, Доммайгыа...
Ехтем халкымы
Дуняда барына.
Андан джаратылад
Сѳймеклигим — адамлагыа,
Ашхы муратларым —
Уллу джуртума.

МИНГИ ТАУ АРАБЫЗДА

Кѳайсыннга

Минги Тау джылтырай турад арабызда.
Бирча джазыу буюрулгъанды халкыбызгыа.
Кѳб кѳууанч кѳргендиле ала, кѳб ашхылыкыла,
Сынар ючюн кѳалмагъандыла кѳыйынлыкыла.

Тамада кѳарнашым, махтаулу поэт, Кѳайсын,
Ашыгыама кѳрѳрге, сыйынг мийик тауладан.
Кѳонакъ тюлме бери келсем Кѳарачайдан,
Тансыгымы уа алалмайма тау Малкѳардан.

Уллу кѳууанч келсе джѳрегиме, кѳлюме,
Биринчиден сен тюшесе, Малкѳар, эсиме.
Болсам да мен Кѳарачайны туугъан джашы,
Мен таулума, эмчек уланыма Малкѳарны.

Баш неме, акылыман таулу, аллынга,
Сый береме кѳыйынлыкыгыа бой салмагъан
халкынгга.

Минги Тау кѳууат салат Кавказгыа,

Къарнашлыкъ, шохлукъ синггенд къаныбызгъа,
Гитче эдим, Къайсын, мен сени кѳргенимде,
Тебердиге огъурлу къонакъ келгенинде,
«Кязим кибик акъыллы бол, — дединг, —
сен, улан!»

Джюрегимдед ол сѳзюнг, поэт, ийнан!..

Кѳб эдиле ашхы муратларынг,
Назмуларынг джашарыкъла дуняда,
Сюймеклигинг суумайын тау халкълада
Джюрекледе джашарыкъса къартда, джашда.

УМУТЛА

Ашхы умутла узакъгъа элтесиз,
Джетдиресиз таугъа, тюзге тенгизге.
Учундура ашхылыкъгъа элтесиз,
Алай а джеталмайсыз кѳлюбюзге.

Сиз келигиз, ашхы умутла, джокълагъыз,
Къайтарыгъыз сабийликге, джашлыкъгъа.
Къаратыгъыз ашхылыкъгъа, джарыкъ
тангнга,
Къаратмагъыз, тилейме, къазауатха.

Ашхы тангла, ашыгъыгъыз онгсузгъа,
Мыдахлыгъын къоратыгъыз кѳлюнден,
Къыйынлыкъдан, артыкълыкъдан
сакълай аны,
Насыблы, юлюшлю этигиз джеринден.

Ашхы умутла, аулатасыз джерни, кѳню.
Кѳкюрекге джыясыз кѳб джарсыуну.
Кѳлюмю не къадар джарытсагъыз да,
Сайламазма манга табын джашауну.

Кетер заман джетди...
Джолгъа атлана, къарайма кёзлеринге,
Сакълайма не айтырынгы,
Сюймейме мыдах къалырынгы...

Бусагъатлай талай атлам этиб,
Тохтайса, джылы къолларынгы бошлайма.
Огъурлу къарамынг, ышаргъанынг
Тарталла кеслерине, алай а бир джукъ
айталмайма...

Алай ненча кере болгъанды, таралтханды
Айырылыу джюреклени кёб къыйнагъанды.
Поезд къызыу алыб барса да узакъгъа,
Бар эсим бугъунуб сенде къалгъанды...

Къайгъырма, джаным, энгда мен къайтырма,
Сюйгенлей сени джашауда къалырма,
Тансыкъ болгъанымы санга шыбырдай,
Къуп-къуру кесинге акъыртын айтырма...

АБАДАНЛАГЪА УШАРГЪА ЁЧ ЭДИМ

Мен гитче сагъатымда бир ёч эдим,
Абаданланы къатларына барыргъа.
Аланы ушакъларына эс ийиб,
Бек сие эдим тынгылаб турургъа.

Къайсы болса да бири хыны сёз айтса:
«Сен сабийсе, не барды санга былайда,
Абаданланы араларына кириб,
Айтханларынг ангылар болумунг къайда?!»

Алай этгенине джюрегим къыйнала,
Кёлюм къала эди аллай адамгъа.
Огъурлу къолу бла биреу башымы сыласа,
Къууаныб къарай эдим абаданлагъа.

Камсык сабий, учуна эдим джашаугъа,
Туура абаданлача сѣлеширге.
Тамада къарнашларымы эниклей,
Излей эдим урунургъа, кѣб зат этерге.

Къараб туруб элде бир кюн къарт акканы
Сабыр-сабыр тютюн тартханын джаратдым...
Аны «эниклерге» кюрешгенимде,
Тамада къарнашыма кесими «сопалатдым»...

Кимни да кетмейин турады эсинде
Сабийлигинде кѣргени, эшитгени.
Кѣгюрчюнню сургени,, кырдыкда чабханы,
Тутушуб, хорларгъа дайым излегени.

Абаданланы арасында болуб,
Не ушакъгъа къызгъан кѣзюуде да,
Къатыбызгъа сабий келиб кѣргенлей,
Акъыл бѣлеме, къалырча бир зат эсинде.

АЛГЪЫШЫМ

Иш кюн тауусулуб юйюме ашыгъама,
Озуб баргъан джылны ахыргъы кюнюнде.
Хурметли джериме суйюне адамла атлайла,
Билеме, келлик джылны сакълайла кѣбле.

Сакълайла ышаныб Чукоткада, Кавказда,
Шымал къыйырда, космосда, кемеледе...
Тауда къошлагъа, тюзледе юрталагъа
Къайры да Джангы джыл элтсин игиликле.

Бюгюн ким да ашыгъад арбззгъа, юйюне,
Кѣлю джарыкъды, джюреги да тазады.
Ашхы сѣзлерин, таза сезимлерин теджей кѣбле,
Уллу, гитче да келир джылны сакълайды.

Ма кёреме, акъ къар джабады джерими,
Бу берекет адамлагъа саугъады.
Келген келинге, джаратылгъан сабийге
Къартны, джашны да кёллерин джарытады.

Эски джылны ашыра, джангыгъа тюбей,
Ким да эштилрча айтылсынла алгъышла,
Сюйген, суймеген да бирча ангыларча
Ала къалдырсынла огъурлу ызла!..

Джангы джыл ашыгъад шахаргъа, элlege
Адамланы къууанчлыдыла кёзлери.
Хурметлидиле къартланы иннетлери,
Джашауда джарайла алгъышда сёзлери.

Эски джыл бла озсунла бютеу къайгъыла,
Дуниядан къурусунла къазауатла,
Юйюрледен керн кетсинле къыйынылыкъла,
Чырмаусуз джюрюсюнле джоллада адамла.

Дертлик, зарлыкъ, сатлыкъ орунсуз болсунла,
Аманлыкъчыны кесилсинле джоллары.
Туусунла сабийле, юйресинле сабанла,
Рахатлы атсынла джуртуму акъ танглары.

Адамла, болурла кёлюгюзде муратла,
Айтыгъыз, джууукъгъа, тенгиге, шагърейлеге...
Кюнню нюрюне, рахатлыкъгъа суйюне,
Джашауда насыблы ёссунле сабийле.

ОГЪУРЛУ БЮРТЮК

Огъурлу бюртюк, джерге тюше, юйрейсе,
Къууат сала, джашнатаса сабанланы.
Хынылыкъны, огъурсузлукъну суймейсе,
Къачынг уллуд, дайым сынайса адамланы.

Дуниягъа жарыкъса, джашаугъа, насыбса,
Адам улугъа хауса, сыйса, кюнсе.
Сен тебсиде барда — ким да токъду,
Къыйынлыкъны унутдургъан бир кючсе...

Сабий кюнлеримден огъуна ангылагъанма,
Исси гырджынынга, хантынга къууанганма.
Анамы сютю бла къаныма джарашханса,
Сен барда ёксюзлюкню сынатмагъанса.

Огъурлу бюртюк, джасай дайым тюзлени,
Юйре, къус, будай башла, нартюх качанла...
Юйлеге къууанч келтиред беректинг
Сенден кюч алыб джашайдыла адамла.

ТУУГЪАН ДЖУРТУМА

Туугъан джерим, тау Къарачай, —
Деу джуртумда нюрча джашнай.
Джазыуумса, джашауумса,
Кечем — кюнюм, къышым а — джай.

Къыйынлыкъда эс ташлатмай,
Сен келгенсе ышаргъанлай.
Оюлмазлыкъ тауларынгдан,
Халкъыма джылыу ургънлай.

Биз кёббюз, сен а джангызса,
Тёзесе, неге да чыдай.
Сен барса да — насыблыбыз,
Ёмюрге джашна, Къарачай.

Не джашырыу, къууанама!
Джарыкъды сени бюгюнюнг.
Артыкъ да ышандыралла
Тамблагъы келлик кюнлеринг.

Насыблыма мен дерикме
Сыйынгы чыгъаралсам сени,
Джангылгъаннга эс бер, кеч.
Ксчме сенден тюнгюлгенни.

Къарачайым — джандетни джери —
Джанымса, кюнюмсе мени.
Аны ючюн — не бюсюреу,
Джюрегими сенсе тёрю...

ДЖАШЛЫКЪ, ДЖАРЫКЪ МУРАТСА

Ай джашлыкъ, адамны муратыса,
Кесинге таралтыб озаса.
Джашыртын джетген сер къартлыкъгъа,
Алай дженгил нек хорлатаса?..

Керексе, джашлыкъ къурт-къумурсхагъа,
Терекге, къанатлыгъа, адамгъа...
Хар неге, кимге да — багъалыса,
Къууат-кюч бересе джашаугъа.

Элтгенсе, джашлыкъ, кёблерибизни
Джурт ючюн сермешиулеге.
Насыб, къууанч да юлешгексе,
Къарата ёлюмню да джюзюне...

Не болумгъа тюшюре келсенг да,
Къызгъанмагъанса джылыуунгу.
Отха, ырхыгъа, кюртге тюбетсенг да,
Сууутмайса суймеклик джолну...

Ай джашлыкъ, нюрсе, джарыкъ муратса,
Сен барда насыблы джашайбыз.
Ёмюрлюк отунгдан джылына,
Санга тарала биз къалабыз.

Къарыу алдыраса таудан, кёкден,
Ётдюресе сабийликни чегинден.
Чыгъара ауушха, айгъа, кюннге,
Айт, нек къутхаралмайса ёлюмден?!..

Кимге да кюсетмейин кесинги
Къызгъанмайын кер нюр къанатла.
Юйлеге берекет келтире, насыблы эте,
Къууанчлы джашасынла джерде адамла!

* * *

Кёзлерингде
Кёкню чууагъы,
Кёрюнедиле
Сюймекликни къууанчы,
Джазы атлаб
Келген чырайы,
Тюбешгенибизни
Ариулугъу...

Джаз бла бирге
Табигъат да айныйды:
Чегетге — булбул,
Тюзлеге — кырдык.
Сюймекликни
Джюрекледе джашырыб
Къаллай бирни
Экибиз турдукъ...

Акъ тангла
Шош эртденле,
Бизни кеслерине чакъыра,
Нюрлерин

Теджейле гоккала.
Къанатла джая
Айлы кечеле,
Ызыбыздан къарайла.

Булутла чачылалла,
Турнала узаялла,
Биз а къалабыз,
Ызларындан тарала...
Алай огъуна
Барсыла кюнле.
Биреу биреуге ашыгъа...
Къууана суйгенле...

ШАМ ТЕБЕРДИНИ ДЖЫРЧЫСЫ

Хубийланы Османга

Танымасам да атамы тюрсюкюн,
Таныта, манга кёб хапар айтаса.
Кёзюме кёргюзе огъурлу сыфатын,
Мыдах кёлюмю дайым джарытаса.

Бир ёзенде, чууакъ кёкню тубюнде,
Атам къатыш тауда чалкъы чалгъанса.
Шам Тебердини джырын, чамын, сыйын да
Ёмюрлюкге джюрегинге алгъанса.

Къыйын джолла элтселе да кёб джерге,
Арыталмагъанды юсюнде ауур джюгюнг.
Не узакъда, кенге болгъан кюнде да
Кёз туурангдан тебмегенди Шам Тебердинг.

Джюзген окъ тийиб, джара салса да,
Сермешнуден джауну хорлаб чыкыгъанса.
Мамыр ёзен, таула тюшюб эсинге
Мыдах кёлюнгю назмула бла джазгъанса!

Энди кѳууанаса, таулагѳа кѳарай,
Кѳартлыкѳгѳа хорлатмай таукел алгѳа атлай.
Джазыуунг, сѳймеклигнинг тау Кѳарачайгѳа,
Халкѳынга, джуртунга джюрекден джырлай.

КАВКАЗДА ТАУЛА ШОШ СЮЕЛЕДИЛЕ

Шаркѳ кѳюнню алтын таякѳлары
Ийнакѳлагѳанча тауларымы,
Джашаугѳа джол ачхандыла
Джарыкѳ умутлары анамы.
Кѳарангы кече аджашхан атлы
Ашыкѳгѳанча джетерге кѳошха,
Бѳюреу этеме не заманда да
Анасын джокѳлай билген джашха.

Кѳанатлы ашыкѳгѳанча кѳкге,
Кѳууат алыргѳа теренинден.
Кѳайгѳымы чачаргѳа джюрекден,
Оноу соргѳанма, анам, дайым сенден.

Кѳартлыкѳ кѳючлей барады сени,
Джылла бла таркѳаяды кѳарамынг.
Джюрегими джылытыб туралла
Огѳурлулугѳунг, бар адамлыгѳынг.

Билеме, ана кѳлю баладад,
Джюрекле бирден тебедиле.
Джерге, джашаугѳа кѳууат бере,
Кавказ таула шош сюеледиле.

БАГѳАЛЫСА, АНАМ...

Дуняда багѳалыса,
Анам, джаным, тынгыла манга.
Джарты джолда кѳоюб кетме
Деб тилейме, таралама.

Балсытама, тансыкълайма
Эркелетген къолларынгы.
Унутмайма, сагъынама
Джашауума алгъышынгы.

Элде къууанч, бушуу болса,
Кимден да алгъа джетесе.
Адамланы къууандыра,
Ашхы сёзле теджейсе.

Сормай джете къартлыкъ,
Джюрегими эритеди.
Акълыгъында чачларынгы
Джангылычым кёрюнеди.

Джюрекледен орун табыб
Къалгъандыла ушакъларынг.
Сени дайым багъалатыб
Сагъыналла хоншуларынг.

Белляу айта къулагъыма,
Джарыкъ джырла эшитдиргенсе.
Алгъыш айта сау дуниягъа,
Рахатлыкъны бегитгенсе.

Бешигими сен тебрете,
Джукъусуз чыкъгъанса танглагъа.
Билеме, аллында борчлума
Бу джашагъан джылларымда.

Ёсдюргенсе бауурунда,
Къыйынынг уллуду сени.
Нюзюрюнгю багъалата
Джашайма, анам, сени.

Кёб кюнлени, джылларынгы
Ашыргъанса, сабан тюзде.
Джылыулары къолларынгы
Сингедиле джерибизге.

Сен барса, сауса, джашайса,
Джырым, муратымса мени.
Ма сенича аналары
Кёб болсунла сабийлени.

СОВЕТ АДАМ

Учсуз-кыйырсызды
Мени туугъан джерим,
Насыблыма мында,
Бек жарыкъды кёлюм.
Тюзлюкдю, шохлукъду
Мени джашау джолум,
Уллу, деу къралымда
Тюзелликди болум.

Мен совет адамма,
Чыныкъгъанма къаты.
Ишни кьолгъа алсам,
Чырт кьоймайма джарты.
Мен ташма, темирме,
Нени да хорлагъан.
Ёмюрлюк бузланы
Джашнаугъа бургъан.

Джарыкъ джыр тууады
Баджаргъан ишимден.
Хар не да келликди
Ма мени кючюмден.
Мен совет адамма
Таукел алгъа баргъан,
Джангыртыуну джарыгъын
Джер джюзюне чачхан.

Насыблыды халкъым,
Мен да аны бла.
Джарыкъды бюгюню,
Базама тамблагъа.

Къайда да кёреме
Хурметин джеримн,
Анга нюр тёгюучю,
Джашнагъан гюллени.

Къучакъны джаяма
Тюзлеге, таулагъа...
Ётгюрлюк къанымда,
Учама космосха.
Къууанама джашаугъа,
Къууанганча хар тангга.
Тюзлюкню теджейме
Дунияда саулагъа.

Зауукълуду кюнюм,
Рахатлыды тюшюм.
Халкъым урунады,
Ким да алады билим.
Былайдан кёреме
Бютеу джерни барын,
Дуниягъа излейме
Огъур танг атарын.

ХАЛКЪЫМЫ КЪЫЗЫНА

Байрамукъланы Халиматха

Дуння джарыгъынг — Хурзук таласы
Сени халкъыма тыйыншлы кёргенди.
Кёлюнге умутла, джюрекге — джырла,
Ашхы кюнню, джарыкъ джолла теджегенди,
Къалай сейирдиле, тамашадыла,
Суу суратча Хурзукда акъ тауларынг.
Чолпан джулдузча джарытыб туралла,
Аланы юсюнден джазылгъан назмуларынг.

Джюрегингден элениб чыгъадыла,
Къарачайны ёхтем кызы, сёзлеринг.
Кече да, кюн да тынгысыз джолдаса,
Билебиз, Хурзукдан башланады кёлюнг.
Ашыгъаса, ашыгъаса джазаргъа,
Тюбейсе къалам алыб кёб танглагъа.
Джюрек джылыуунгу толусу бла бере,
Халал къуллукъ этесе халкъынга.
Сёлешедиле таула, джырлай булбулла,
Суратлайса джуртуму джырын, джашауун.
Узакъгъа элтедиле сагъышларынг,
Кёз туурангда тутаса заманы атламын.
Танг да атады Хурзук таулагъа
Нюрлю къанатын кере адамлагъа.
Джарыкъ умутла, ашхы тангла
Къуру да ашыкъсынла санга.

АДАМЛЫКЪ

Къыйын болсала да, адамлыкъ, джолларынг,
Чыкъгъан эдим эртде джолоучулукъгъа,
Сабийлигимден къууана келгенме
Адамлада эслеген огъурлукъгъа.

Джюрегимде тууа ашхы умутла,
Кенг джуртума рахатлыкъ излегенме,
Адамлагъа уа эм баш саугъагъа,
Адамлыкъ, сени алгъа теджегенме.

Къалай хурметлиди, адамлыкъ, джолунг,
Татлыды джанынг, сен джашаууну дамы.
Багъалыса, сатыб а алынмагъан,
Къалай ашхылыкъды кёбледе барынг.

Ушата ауазын булбул ауазгъа,
Кёзлерин джарыкъ тѣкген джулдузгъа,
Тиширыуну сыйын алай кѣлтюрербиз,
Тенглешдиребиз дуняда ариулукъгъа.

Къарамын — кюннге, чырайын — гюлге,
Ушатабыз махтай тиширыуланы.
Кимни да эсинден кетмей турурча,
Не бла тенглешдирейик адамлыкъны?

Излей кесибизде, излей башхалада,
Ашхы шартланы биз кѣре билейик.
Джашай джерибизде, къууана джашаугъа,
Адамлыкъны сыйын ёрге кѣлтюрейик...

Аналаны огъурлу ышаргъанлары,
Аталаны ёхтем къарамлары,
Джашауну — тамалы, джерни — туз-дамы,
Къалай игиди адамлыкъны бары!

ТУУГЪАН ДЖЕРИМЕ

Ашыгъаем дженгил ёсюб кетерге,
Джулдузлагъа, толгъан айгъа ёрлерге
Сабийликден къалгъанды мени эсимде,
Туугъан джерим, таурухдача, кёзюмде.

Сейирсине къарайма мен кёзлеринге,
Октябрны нюрюн текген кюнлеринге,
Кѣрмегенме сенден ариу ёмюрде,
Багъалыса, туугъан джерим, сен меннге.

Тамашады тауунг, тюзюнг, тенгизинг,
Чакъыралла кеслерине гюллеринг.
Урунуугъа чакъыралла акъ тангларынг,
Шохлукъ къолун узатады хар адамынг.

Туугъан джерим, джау киргенде чегинге,
Къара тютюн басханында кёгюнгю,
Асланлача сермешдиле уланларынг;
Барыбызгъа багъалыды уллу Хорламынг.

Сенде туууб, джашайма мен, ёсеме,
Эркинликни, чууакъ кёкню тюрюнде.
Узакъ кетсем, тансыкъ болуб кюсейме,
Сени бла насыблыма, билеме.

ДЖАЗГЪЫ ШАХАРЫМ, ТЕБЕРДИ

Кёк ёзенде орналгъан
Джюреклеге джол салгъан
Сен сейирсе, турна кёзлю, Тебердим.
Джулдузлагъа эришген,
Гокка хансха келишген,
Джазыуумса, суймеклигим, Тебердим.

Къонакъ суйген адамла,
Джашайдыла таулада,
Туристлеге къулач керген, Тебердим,
Тийреледе, орамда —
Тартадыла орайда,
Кёк шахарым, муратымса, Тебердим.

Ауушларынг джылтырай,
Тёппелени джел сылай,
Гокка хансча ариучукъса, шахарым;
Сени къараб бир кёрген,
Ёмюрлюкге илешген,
Муратымса, суймеклигим, шахарым.

Акъ тауланы кюзгюсю,
Ариулукъну неси,
Тейри къылыч, кёк толкъунлу, Тебердим.

Джырлайдыла къаяла,
Кийиклеринг джайыла,
Джанкъылычым, кюнлю сахар, Тебердим.

Дуннягъа айтылгъан,
Таурухдача орналгъан,
Танг джудузу, джазгъы сахар, Тебердим.
Сабийлигим, джашлыгъым,
Рахатлыды къартлыгъым,
Муратымса, джазыуумса, Тебердим.

СИЗ АДАРГЫСИЗ, АЛАИ А ТЮБЕЙСИЗ

Тюбешгенлей адамлагъа кѣб айтханса;
«Сюеме кемсиз къралымы, халкъымы».
Сакъладыла джигер ишлеб, махталыб
Урунууда чыгъарыгъын атынгы.

Къарагъанла, ушагъыулу дерча,
Орамда сакъ джюрютесе кесинги.
Кѣблени заманларыи урлаб,
Аяусуз тизгенсе учуз сѣзлени...

Хар миллетде бардыла ашхылыкъла,
Кѣлтюр сыйын, намысын хар адамны.
Аманнга, игиге да бирча къарай,
Адамыча сѣгесе таулуланы.

Таулу ана табмагъанча ма сени,
Быллай бир нек джийиргендинг
халкъынга.

Адамыча бегитгенсе кесинги,
Халал къуллакъ этмейсе къралынга.

Джангызлыкъ кысады, къартлыкъ джетди.
Биягы «джолчукъну» джунчумай атлайса.
Адамлыкъдан а узайыб кетгенсе,
Тёзюмлю халкъгъа не бетден къарайса?!..

Сиз адаргысыз, алай а тюбейсиз,
Джашауну табын излеб атлагъанла.
Онгузну эслемей, джазыкъны да кёрмей,
Бир заманга дери токъ джашагъанла...

СЕН БАРЛЫКЪ ДЖОЛ

Арбаздан, босагъадан башланады хар джол да:
Огъурлу джол

насыблы джол,
сен барлыкъ джол...

Чакъырады, ашыкъдырады

алгъа джол,

Букъулу, ташлы, къаллай да болсун.

сейирди джол!

Элтеди тюзде, тенгизде,

тау джерледе.

Барырса кёкде, чыгъарад

космосха джол.

Джолукъдурад боранга, тубанга,

джелге да,

Къайры элтсе да, санга

джарсыу салмасын джол.

Поездде бар, самолетда уч, джаяу

джюрюсенг да,

Машинада, кемеде, ат белинде да бол,

Джерни джети къатына джетдирир,

сакъ бол,

Чырмаусуз, рахатлы

джарыкъ болсун санга джол...

ДЖАШАУУНГ ЮЛГЮДЮ ТЁЛЮЛЕГЕ

Шохлукъ — къанат джырынг эди ма сени,
Къалай сие эдинг студентлени...
Бнягъы биз сагъынсакъ устазланы,
Эм алгъа айтабыз айырыб сени.

Келбетли чырайынг, сабыр сёзлеринг
Огъурлу ауазынг, чамынг, эсибизде...
Арабызда джокъса, кёрлюк тюлбюз деб,
Чыртда келмейди бизни кёлюбюзге.

Окъутдунг, билим бердинг, джашаугъа дерс.
Ашхылыкъгъа, адебликге алландырдынг.
Туугъан джерге, Ата джуртха адамлагъа
Сюйюндюрдюнг, суймекликни къалдырдынг...

Джашауунг — юлгюдю, унутмазбыз аны,
Кёлюнг ачыкъ кёзлеринг джарыкъ бере,
Оюмларынг, джырларынг бизге нюр тёге,
Джашарыкъса кёлюбюзде, джорекледе...

КЪЫЛ КЪОБУЗ

Къабыргъагъа тагъылыб турады
Джашаугъа суйюне къыл къобузунг.
Джылы къолла тартыучу къылла,
Сарнайла кюуле, эшитиледи бизге
джырынг...

Къыл къобузунгу биргеннге алыб,
Адамланы солута, сагъышларын чача,
Ашхы сезимле, ариулукъ узатханса.
О, джан салыучу къыллагъа, акъылман!
Джырны къанатларын керген къайдаса?!..

Ташха, бузгъа да келбет-нюр сала,
Тёлюлеге джашауунгу кьойгъанса.
О кьыл кьобуз! Разыдыла кёбле санга.
Юйюрге кьууат бериб турлукъса сен.
Къатымга келиб ийнакълайма,
Иенгича тансыкълай сени бюгюн мен.

АХЫР СЕЗЮМ

Ахыр тылпыуум тыйылгъан кюнде,
Ахыр сёзюмю эштирге суйгенле:
«Тауларыма къарайым, тансыкъ болгъама», —
Дерикме, джыйылгъанла кьабыл кёрселе...

Къуш суратча аланы сыфатлары
Бешигимде огъуна кёзлериме тюшгенле
Не кыйынлыкъда да джокълагъанлай,
Кёл этгенле, къарыу-кюч бергенле.

Термилликме кёрюрге тенглени,
Аманны, игини да — джюреги илешгенни.
Эм алгъы бурун джууукъну-тенгни,
Тансыгъымы алалмай, кюсерме...

Кёб заманны, онг бере джашау,
Сынатдым джашауну энди дер: «Сау кьал».
Бу кёзюню марлаб тургъанча,
Ичигизден алыб кетер хатерсиз аджал.

УНУТМАЙМА АЙТЫУЧУСУН АНАМЫ...

Унутмайма алай айтыучусун анамы:
«Биреуден махтау излеме, джукъ да тилеме,
Малкёзлюк а, джашым, джаууд адамны,
Аманны уа аман бла чыртда сюрме»...

Бююн озгъан джашауума оюм эте,
Аны сыйдам болмагъанын сынагъанма,
Он бармагъымы кыйынын кызгъанмайын
Халкыма халал къуллукъ этерге тырмашханма.

Сукъланмайма урлаб, тырнаб джашагъанлагъа,
Биреуню кыйынын юзюб ашагъанлагъа.
Бара-барсала, тирелирле ала джаргъа,
Джылла узуну джыйгъанларын къусарла...

Тилейме кесиме: халал кыйындан юлюш,
Джугъутурдан — ёхтемлик, чыкъдан да
кирсизлик,
Таудан — мийиклик, ёмюрледен — ёмюрлюк,
Излейме джериме рахатлыкъ, адамлагъа
ттрилик!

ШЫНКЪАРТ

Батчаланы Муссаны эсге тюшюрс

Энтда таулада
Шынкъарт джандырама,
Ашхам джулдузгъа
Мийикге къарай;
Бнягъы ушакъны,
Тенгим, бардырама,
Ташая баргъан
Джилтинлеге къарай...
Эштилед ауазынг,
Сабыр сёзюнг, чамынг,
Танг атдыра,
Айтхан хапарынг,
Сагъыналла сени
Элчи къартларынг,
Шыбырдайдыла
Сюйген тауларынг.

Тау кѣушча джайыб
Кѣанатын кергенд,
Кѣумуш эл — джырынг
Джюрегибиздед.
Эмилик Кѣобан
Мыдах кѣрюнед
Ичги сѣзюнгю
Бизге джетдиред.
Шынкѣарт джандыра
Кѣарайма таугѣа.
Кѣарамынгы алгѣан
Ашхам джулдузгѣа.
Сен мийикдесе,
Емюрге нѣгерсе,
Не узакѣда да
Ариу кѣрюнсе...

КѣГЮРЧЮНЮ УЯСЫ

Джазны башы кѣарагѣанлы огѣуна,
Балконума юйюрсюндю кѣгюрчюн.
Кѣадалды да ол уячыкѣ ишледи,
Чууакѣ кѣкден джылытырча ашхы кюн.

Кече, кюн да тынгысызды кѣанатлычылыкѣ,
Гаккыларына бауурчугѣун басады.
Джелле, джангурла тынгы бермеселе да,
Джанламайын уячыгѣын сакѣлайды.

Джаратылдыла анга балачыкѣла,
Ешюн джылыуун толусу бла береди.
Кесине кѣоркѣуу тюшсе да, сан этмейин,
Уясына кѣайгѣырыб кюрешеди.

Кѣараб туруб дайым аны халына,
Ашчыкѣ-суучукѣ салыб турдум аллына,
Сора мени тургѣаныма кѣайгѣыра,
Рахатлыды кѣанатлычыкѣ джашауна.

КЪАЧНЫ КЕЛГЕНИ

Алтын тамгъалы
Бурма чегетле,
Буула эннучю этекле.
Къачхы ингирге
Ауаз бергенча,
Шыбыдайдыла терекле.

Къызыл таланы
Эки джаякълай,
Акъ булутла баралла.
Чарсха ашыкъгъанча,
Ёхтем тау къушла
Ауушла таба учалла...

Къачха кёл сала,
Джырлай къаяла,
Тау башла мынгаялла.
Къачхы танглагъа
Бой бергенча,
Доммайла шош туралла...

Тау къобанланы
Эмилик джюрюшлери
Аз сериуюн болгъанла.
Толкъунла эркелетген
Сейир джагъалары
Кёб мынчакъладан толгъанла.

Къалай сейирди,
Туура таурухдача,
Кавказгъа къачны
Атлаб келгени.

Таугъа, тюзге да
Къанатларын кере,
Юйлеге насыб теджей,
Адамлагъа берекет келтиргени.

КЁРГЕНМИСЕ АЛЛАЙ КЁЗЛЕ?

Кёргенмисе аллай кёзле:
Ала кёзле, къара кёзле.
Къарасала кирпичледен
Джюрегинге нюр себелле...

Кёргенмисе аллай кёзле:
Кём-кёк кёзле, назик кёзле.
Чакъыралла кеслерине
Сюймекликден толгъан кёзле...

Кёргенмисе аллай кёзле:
Акъыллыла, насыблыла.
Джолугъузда тюбеселе,
Кече кюн да джарытырла.

Кёргенмисе аллай кёзле:
Огъурлула, джарыкъ кёзле.
Къыйынлыкъда, зауукълукъда
Арымайын кюч бергенле.

Кёргенмисе аллай кёзле:
Къууанч, насыб ислешгенле.
Махтау тартмай кеслерине,
Ала бизге сый берелле...

Тауда ариу шахарым
 Тюбешниуге чакъырад.
 Джангы чыкъгъан толгъан ай
 Булутладан къарайды.

Гъобан суула -- эгечле,
 Таурухдача тюбейле.
 Къатларына келирге
 Суйгенилени излейле.

Ашыкъ, джаным, тюберге
 Кёк ёзенни тёрюне.
 Ай къанатха эрише,
 Эшмелерниг кёрюне.

Кенгден къараб таныйма,
 Ай джарытхан джолунгу.
 Ашыгъама сыларгъа
 Толкъункъанат кёлунгу.

Биз тюбешген кюнледен
 Ма бюгюнигю сайладым.
 Джазыуума бойсуна,
 Сени бла ёмюрге къалдым...

ДЖЫРЛАЙМА САНГА

Суймеклик сингиб
 Къыз джюрегиме,
 Кёк терезеден къарайма.
 Кёкде булутха,
 Ашхам джулдузгъа
 Атынгы айтыб джырлайма.

Сени джюрегинг —
Мени джюрегим
Экиси бирча тебелле.
Къайры барсам да,
Къайда болсам да
Хаман да сени кёреме.

Дуння джарыгъым,
Кавказ тауларым,
Кюнню пюрюне бёлене.
Кёлюме джетмей,
Къалдырсанг да,
Тураса сен ариу кёрюне...

Унуталмайма,
Эсде тураса.
Таралыб санга джашайма,
Сюймеклик ауаз
Чакъырса мени,
Атынгы айтыб джырлайма...

Сени тансыкълай,
Сени ийнакълай,
Гокка хансланы сылайма,
Сюйгенле суюб
Къараучу танга
Атынгы айтыб джырлайма...

Кёлюм, джюрегим
Излеб туралла,
Сенсиз джашаргъа къоймайла.
Айгъа шыбырдай
Сюймеклигимми,
Атынгы айтыб джырлайма.

Школчу тенгле
Барыучу джолчукъ
Эсимден чыртда кетмейди.
Кёзлерими къаты къыссам да,
Ол кюнча къолум джетмейди...

Унуталмайма,
Дайым эсимде,
Хар атламымда джашайса.
Сюймеклик аууаз чакъыгърад бизни.
Шо, эшитиб къалай чыдайса?..

Ашхы сезимле —
Джашлыкъгъа къанат
Узакъгъа элтелле мени.
Не арнуну кёрселе да джолумда,
Кёрюрге излейле джангыз сени...

Кечем, кюнюм да
Сенсиз болмайын,
Шашыб къалыргъа джетгенме,
Сен джарты джолда
Къоюб кетсенг да,
Таралама, сени кюсейме...

Келелле турнала,
Джазгъа суююне,
Ала да манга къарайла.
Сюймеклигими санга эшитдире.
Ала да кёкде джырлайла...

ЗАУУКЪЛУДУЛА САБИЙ ДЖЫЛЛА...

Къарыу ала къанатлыча,
Кёкге сүйюнеди джашчыкъ.
Ёседи, тал чыбыкъча,
Ёседи эркин балачыкъ.

Кёкде сенкилчек ойнай,
Чыпчыкъла джоппу учалла.
Къара суучукъла джырлай,
Сабийликге къайтаралла.

Сууда джюзген толкъунлача,
Сабий джылла ётедиле.
Кюсте сабийлигими —
Татлы тюшле кёрюнелле..

Озгъандыла, джылла, айла,
Къууатлы, зауукълу кюнле...
Эсимден а кетмейдиле
Къонгурау ауазлы тенгчикле.

Кёз туурамда джашайла
Сагъышлы ана кёзле.
Бешигимде айтылгъандыла,
Къалкъыта, белляу сёзле.

Ёселле ашхы сабийле,
Къууана джарыкъ танглагъа,
Джаратылсынла уланла,
Къууат сала арбазлагъа.

* * *

Бу джашауда
Кёб джашаугъа тюбейбиз,
Дунияны
Кенглигин да сезебиз.

Сюймеклик а
Келир сынгар бир кере,
Санынга да,
Къанынга да къарыу бере...
Сюймекликни
Элтирикме мен къоруулай,
Къыйынлыкъны
Юсю бла сакъ болуб,
Тенгизден да,
Таудан, тюзден да ёте,
Табигъатда
Ариулукъгъа тенгleshдире.
Ашхы мурат,
Къанат кер да, бир джарыт,
Сюйгенлени
Атламларын, джолларын.
Эй джашау,
Шо, ёлюмню кес да джолун,
Сюйгенлеге
Узалтмачы уу къолун...

О къайры ашыгъасыз, тау суучукъла,
Джангызлыкъ сынамай, къошулургъамы?
Ангылайма. Бирге къобан къураргъа,
Сора бирге рахатлы барыргъамы?
Алайды, адамладача болады,
Табигъатда да джюрюйдю адет.
Биз да ашыкъгъан эдик къошулургъа,
Алай а джазыу къоймады, ай медет...
Танышдыкъ бир тойда, тюбешдик кёб кере,
Къарадыкъ, къууандыкъ айгъа, кюннге да,
Ашхы сезимле тууа джюрекледе,
Къууаныб къаралла шагърей-тенгле да.

«Сюеме» дедик бири бирибизге,
Сезимле сыйынмагъанча джюреклеге,
Сукъланыб къарадыкъ джанкъылычха,
Кёк бла джерни къошхан сейирлигине.
Къолла къошула, бирге айландыкъ,
Гюллю орамгъа, театргъа джол салдыкъ..
Ички сёзюбюз тышына чыкъмайын,
Сюймеклик сезимни теренде сакъладыкъ..
Джарыкъ сёлешдик, насыбха атладыкъ.
Ишге ашыкъдыкъ, юйге биргед джолубуз,
Джашауда къууанч, бушуу да юлешдик.
Бир кюн а эрлай бузулду халыбыз..
Сёзюле арагъа къайгъы салдыла,
Кирсиз сезимле дженгил сууча бардыла.
Толкъунла ургъанча кеслерни ташлагъа,
Сюймеклик чайкъалды, тюшдю къайгъыгъа.
Ашыкъгъан суучукъла къошулуб кетдиле,
Къошулгъунчу уа кёб сынауладан ётдюле.
Биз а джашайбыз тау суучукълагъа сукълана.
Джюрекледен джарсыула кетмейин къалдыла..

ТИШИРЫУЛАГЪА СЕЗЮБИОЗ

Сый тюлдю кёб сёз айтхан эркишиге,
Ишде танытсын джигерлигин, тириликни,
О тиширыула! Хар дайым эшитиб турмайсыз
Сизни юсююзден сагъышларын эркишини.
Сабий джыламукудан таза болурму,
Ана кёзлеге къараб джылагъанда?
Анадан насыблы уа ким болур
Ашхылыкъла сабийине алдыралса..
Биз билебиз, джаратыла дунягъа,
Биринчи къарам тиширыудан тюшгенин.
Ким биледи, ашхылыкъла къаныбызгъа
Ол кёзюуден болурму синге келгени..

Бир ажымсыз, тиширыусуз билмез эдик,
Джашауда суймекликни татыуун, ачыуун.
Сабий кёргенин унутмайды, — дейдиле.
Тутхан эдим бир къызчыкъны кёзлерини
джылыуун.

Чыкъгъан эди нюрюн себе, кюн таякъча,
Андан ариу болмагъанча кёрюне...
Биринчи сезимле джылла узуну ёсе,
Кече, кюн да джаныма къарыу берелле.
О назик, татлы къарамлы, сейир кёзле!
Не узакъдан да эркишини ариу кёргенле.
Сенсиз не этер суратчы, тиширыу чырай?
Азмыдыла санга термиле кетгенле!

Сыйлыды ана, бурху кюнюнгден ёсдюред,
Багъалыды ана, амма, сюебиз эгечни.
Джашау нёгер, юйюр багъанад юй бийче,
Сыйлы кёрюр ким да адебли келинни.
Сизни бла, тишириуула, ким да насыблыды,
Этмез ишин этер, тауну тебдирир,
Сизсиз дуня джукъ да тюлдю эркишиге,
Керти суймекликге, ашхылыкълагъа джетдирир...

* * *

Эй озуб баргъан кюнле,
Джарыкъ кюнле,
Мутхуз кюнле,
Къарангы кечеле,
Эртденле,
Ингирле,
Ашхамла!
Кёргюзе, седрей баргъан сагъатла,

Ашыгъыб кетиб
Баргъан такъыйкъала,
Учхун болуб ташайыб,
Баргъан секундла!
Былай къайры ашыгъасыз,
Кесигиз къынлы къалмай,
Адамланы нек ашыкъдырасыз?
Арабин, неге алландырасыз,
Гузабалайсыз, тебдиресиз:
Ишге, окъуугъа, солуугъа,
Джолоучулукугъа, гезетге, спортха.
Тюбешнулеге, къууанчха-тойгъа,
Къошулуулагъа, айырылыугъа,
Къыйынлыкъгъа...
Алаймыды? Алай эсе уа —
Сиз бир къауумсуз,
Кёб тюрлю болумла къурайсыз.
Не дыгалас этселе да,
Адамланы джашауларын
Аямай къысхартасыз...
Хар адамда аз тюлдюле
Ашхы башламла,
Ашхы муратла,
Ай медет, бир тола барсала эдиле,
Къоя барсала эдиле
Биргелерине огъурлу ызла...
Ашыкъдырмагъыз
Аманлыкъчыны ишин толтурургъа,
Джолларын кесигиз мурдарны,
Дертликге, сатлыкъгъа
Заман бермегиз,
Джолларын джарытыгъыз
Ашхыланы.
Адамлыкъгъа онг беригиз,
Къысхартмагъыз джашауну.

ОЙНАЙЛА САБИЙЛЕ

Кёрсем арбазда, орамда
Ойнай тургъан сабийлени,
Таныйма ауазларында
Узайгъан кюнлерими.

Бирн садакъча атылыб,
Учхун болуб чабыб барыр.
Бирси, къушчукъча тебине,
Ызындан сызгъыра къалыр.

Ол халны кёргеним сайын
Къайтама сабийлигиме.
Хаман кесине чакъыргъан,
Къарайма кёкню джюзюне.

Кёзюме кёрине таула
Чаба эдим узакъ тюзде
Бери къайт деб къычыраем
Ызындан турна сюрюуге...

Эшитеме, дайым кёреме,
Джангы арыкъ сууну акъгъанын.
Тейри джарыгъын ашыра,
Ингирги кюнню батханын.

Джарыкъ ойнайла сабийле,
Озуб кеталмай къарайма.
Кёлюм алагъа бёлюне,
Биргелерине ойнайма...

АДАМ БЛА СЮЙМЕКЛИК

— Дуня джарыгъым, сүймеклик,
Не ючюн джаратылгъанса сен?
— Джашауда менсиз болмазса деб,
Джер бла бирге туугъанма мен.

— Бир-бирде кюнча джылытаса,
Бирде уа алай нек бузлатаса?
— Адам, джолунгу терс кесмегенме,
Алай а ачыкъ кѣб сѣлешгенме...

— Субай, кука сѣзлени айтыб,
Бирсиле сени нек теджейле?
— Аны ючюн артыкъ терилиб,
Алагъа бой бериб кетмейме...

— Тубсеймидиле сени джолунгда
Джюзюнге тамгъа салгъанла?
— Хо, не джашырыу, тубейдиле,
Аны ючюн юлюшсюз къалгъанла...

— «Сюеме» дерге тилим джетмесе,
Къайдан болушлукъ мен табайым?
— Джюрекден джюрекге джол барды,
Сезнимле къанатынг болайым...

— Ай медет, джашауум къысхады,
Санга термилгенлей барама.
— Джюрекге дарман — суймекликме,
Ёмюрге биргенге къалама...

СЮЕМЕ

Сюеме Тебердини —
Туугъан элимди.
Къушлу тауларымы
Ёсген джеримди.

Сюеме берч къолланы,
Сюеген юлени,
Алада къууанчны
Юлешген тенглени.

Сюеме арбазны,
Огъурлу юйюрюн.
Къонакъгъа сый бере,
Чакъыргъан тѣрюн.

Сюеме наратны
Теджеген салкъынын.
Тау сууну, арымай,
Ёмюрле саркъгъанын.

Огъурлу анамы
Эмизген акъ сютюн,
Къыйынлыкъ кѣрсе да,
Джашагъан мени ючюн.

Сюеме жангурну,
Сугъаргъан сабанла.
Хар къайда ташланы,
Ишлетген шахарла.

Сюеме халкъымы
Къаджыкъмай урунган,
Сууукъгъа, джелге да
Тѣзе, алгъа баргъан.

Сюеме хар къайда
Джеримн хурметин.
Рахатлы джуртуму
Кѣб тюрлю миллетин.

ДЖАШНАГЪАН МАЙДА ТУУГЪАНМА

Джашнагъан майда туугъанма,
Чууакъ кѣкню ѳзенинде.
Къууаниганым а аны ючюндю:
Хорламны ал кюнюнде.

Хорламны кюню болгъанды
Душманны тобукъландыргъан.
Джер юсюнде кёб халкъланы,
Джарыкъ джашаугъа бургъан.

Джууукълашдыра ол кюнню,
Кёбле джигитлик этгенле.
Тауда, тюзде да сын ташла
Ёлюмсюз эсгертмелелле.

Кремльни къаты къабырда
Белгисизди джигитни аты
Алай а джюреклерибизде
Джашайды ётгюрлюгю, анты.

Гоккалы майда туугъанма,
Сюеме джылны бу чагъын
Хорламны уллу байрамын,
Джуртуму джашагнагъанын...

Бир ёзенде ёсгенбиз,
Джазгъы кюннге къууана.
Сюйгенлени нёгери,
Джанкълылычха сукълана.

Кёгюрчюнле учсала,
Къарагъанбыз сюйюне,
Табигъатха сейирсине,
Атлагъанбыз кёб кере...

Сюйгеним сени джашауда
Дайым къарыу береди.
Учундура джюрекни,
Джазыуунга элтеди.

Биз джокълаучу терекчик
Биягъынлай чагъады.
Келнрмелле энтда деб,
Аллыбызгъа къарайды.

Дуниям сенсиз болалмай,
Таралама, сакълайма.
Ёмюрлени барсам да,
Сени таба атлайма...

СЮИМЕКЛИК АЧАР НАЗИК КЁЗЛЕРИН...

Сюймеклик ачад назик кёзлерин,
Бир кюн джюрекде тууду, джашнады.
Сюеме дерге тилим джетмейин,
Ариуум, атынгы сагъына башладым.

Къатынга барыб джуууукъ къараргъа,
Мадар табалмай бир бек джарсыйма.
Сюймеклик джашайд тынгы бермейин,
Къайгъы алгъанма джашлай башыма.

Биреу биреуню суйген адетди,
Суйгенме сени, джаным, терследе.
Джазыу буюрмай къойса уа сени,
Мен сенсиз джашау къалай этерме?..

Сен джарты джолда къоюб кетсенг да,
Ызынгдан къараб барыб турлукъма.
Тубанла басыб, джолда аджашсам да,
Сюймеклигим — кюзгюдю, санга джол
табарыкъма...

СЁЛЕШЕДИЛЕ СЮИГЕНЛЕ

— Эртдениги гюлча
Чыкъсам аллынга,
Не этериксе?

— Джазгъы джелчикча,
Ийнакъ сѣлешиб,
Мен да кѣрлюкме.

— Марал джангурча
Тѣспенгден къуйсам,
Не этериксе?

— Тау джугъутурча,
Къая эрнинде
Кѣл кенгдирликме.

— Къоянчыкъ болуб
Къачсам джолунгда,
Не этериксе?

— Атлыча джетиб
Сермеб алгъанлай,
Мен кетерикме.

— Бешикчик болуб
Тюшсем юйюнге,
Не этериксе?

— Уланчыкъ салыб
Кѣкюрегине,
Тебретирикме.

— Ийнеча тюйрелсем
Омакъ кюйюзге,
Не этериксе?..

— Джибек халыча,
Терк сууурулуб,
Ызынгдан джетерме.

— Мен къаты ауруб,
Бек инджилсем,
Не этериксе?

— Джер джюрегинден
Дарман табыб,
Санга берликме.

— Кёгюрчюн болуб
Арбазгъа къонсам,
Не этериксе?

— Сен кеталмазча,
Алтын уячыкъ
Мен ишлерикме.

— Джерни джылытхан
Экинчи кюн болсам,
Не этериксе?

— Кюн къолларынга
Рахатлыкъны бегит, — деб,
Джазыб берликме...

АЙЛЫ ДЖОЛЧУКЪ

Биягъынлай джарыйдыла джулдузла,
Ёшюн джарыкъ узаталла ауушла,
Айлы джолчукъ чакъырады кесине,
Джазыуумса, ашыкъсанг а тюбешнуге...

Ай барады булутлада бугъа-бугъа,
Сюйгенлени кесине тарта-тарта.
Джылы джауум себелейди юсюбюзге,
Айлы джолчукъ кёрюнеди кёзюбюзге...

Бу ингирде тюбешнуде умут этдим,
Кёлюмдегин билдиралсам санга дедим.
Тил тутула, эс ташлайма джолумда,
Гокка хансчыкъ а ышарады кёолумда...

Шум болдула тегерекде терекле,
Сюйгенлеге этген кибик тилекле.
Айлы джолчукъ ёрге бизни тартады,
Джюреклеге: «сүймеклик» деб джазады...

* * *

Эслегенем бир кюн сени орамда,
Не зат эсе да бир ариу зат кёолунгда.
Джашауда тюбегенча муратыма,
Сүймеклик джол келтирди сени манга...

Джаз келгенлей чагъадыла терекле,
Джазны нюрюн аладыла чегетде.
Къанатланыб башлайдыла джюрекле,
Джерге кёууат саладыла сүйгенле...

Джазыууму болчу, джаным, ёзеге,
Джазда, джайда джашнаб тургъан тереги.
Кечеледе зауукълу, татлы тюшпом,
Сау ёмюрча кёрюнед кёрмеген кюнюм.

Ахсындырмам, джылатмазма, кыйнамам,
Ёмюрлеге чырайынгы элтирме.
Кыйынлыкъла басханда да мени,
Сакъларыкъма джюрекде сүймекликни.

* * *

Кёзледен джылыу ургъанлай,
Кёлюнге балхам болады.
Огъурлу къарамладан а
Джюрегнинг зауукъдан толады.

Мен а санга тюбегенлей,
Тилсиз болуб къалама?
Джукъ айталмай, къараялмай,
Тартынама, уялама...

Тиширыу чырайынгдан а
Джерибиз нюрден толады.
Къыйынлыкъла къорагъанча,
Планета бир ариу болады.

Аны ючюн болур суймеклик да,
Кюч ала, джашнаб барады.
Джюрегим тынгы табмайын,
Суйгенлей сени къалады...

ХАР АТЛАМЫНГЫ, ЫШАРГЪАНЫНГЫ

Огъай, джаным,
Не дыгалас этсем да,
Сенсиз кечиниб
Чыртда болалмайма.

Сени эслемей,
Бир кюн къалсам а,
Санга таралыб,
Чыдаялмайма, туралмайма.

Хар къарамынгы
Атламынги, ышаргъанынги
Тюнюмде, тюшюмде
Ариу кёреме, сеземе.

Дунияны зауугъу —
Суймекликни ариулугъу
Сенден сингенин
Ангылайма, билеме...

Наратла джурту кёк таула,
Джырлайла сейир къаяла,
Малла отлагъан талала, —
Бу хурметликге бир къара!

Джашнагъан джазгъа суйюне,
Учуб келелле турнала.
Ёхтем, ариу тауларыма
Салам бередице ала.

Къарылгъач уя ишлейди,
Сабий джукълайды бешикде.
Адам адамгъа тюбейди,
Къууанч хапарла эшитдире.

Къалай ариуду, сейирди
Джазны чагъында джерибиз.
Джурт да джашнай, насыбха атлай,
Тап-таза болсун кёлюбюз.

ГЮЛЮСЕ ДЖЕРИМИ

Сукъланама къанатлыгъа,
Кёрлюкдю сени.
Джюрегими таралгъанын
Билдирсе мени.
Ашагъама, ариучугъум,
Джазны кюнюне.
«Суймеклик» деб мен джазар ючюн
Кёкню джюзюне...

Сукъланама Кавказымы
Кёк тауларына.
Ала къуру да къарайла
Сени аллынга.

Ийнакълайла менн ючюн,
Ышара санга,
Чакъырадыла бизни да
Суймеклик тангнга.

Сукъланама адамына
Келир ёмюрню,
Ариулугъунгу джырларла
Ала да сени.
Мыдах болмай ол заманда
Ашыр кюнюнгу.
Джашарыкъса джырларымда,
Сакъла кесинги...

Джерни ёшюнюн джасайдыла
Кёксюл будайла,
Сабанланы джашнагадыла
Ол джашил джайла.
Бнягъынлай чагъадыла
Чегет этекле.
Сагъышлана сакълайдыла
Чынар терекле.

Сукъланама дуняны
Сейирлигине,
Ариулукъну белгисича,
Джаш тюрсюнюнге.
Джашаауумда, хар заманда
Береме багъа
Сени меннге джолукъдургъан
Ол ашхы адамгъа.

Нюр тегюлед чырайынгдан
Джылыта джерни,
Джашаууму нюр таягъы,
Сейир эртдени.

Иги сагъан, тюшге эдинг
Келиб юйюме.
Бар эсими берир эдим
Сешге, суйюне...

Тауларымы кегюрчюню,
Джазгы гоккасы.
Суймеклигимн сезими
Сенде тохтасын.
Ай да, кюн да экибизни
Алай жарытсын:
Джашауумда энди сенсиз
Кюнюм батмасын...

ОГЪУРЛУ ЫЗ КЪОЙСА...

Къарыу ала, къанатлыча,
Кекге суйюнеди джашчыкъ,
Таза хауадан ол тогъуй,
Еседн, ёседн балачыкъ.

Кекде сенкилчек ойнай,
Чыпчыкъла джопну учалла.
Къара суучукъ да джырлай,
Уланчыкъны булджуталла.

Кез туурасындан кетмейле
Суюмлю ана кезле.
Бешгинде къалкъыталла,
Джылы, огъурлу сезле.

Еседн ашхы уланчыкъ
Къууанчды, джубанчды анагъа.
Тауушлу, зауукълу ауазы
Къууат салады арбазгъа.

Бююн бурхучукъ болса да,
Узаймайын ёсюб джетер.
Джашауда огъурлу ыз къоя,
Кёб ашхылыкъла ол этер.

ХОРЛАМНЫ КЕЛТИРГЕН АТАЛАГЪА

Биз сабий эдик, билмей эдик
Туугъан джер джаралы болгъанын.
Ата джурт ючюн кёб къан тёгюле,
Ачы къазауат къаты баргъанын...
Биз кёрмей эдик Белорус джерде
Акъ къайынны окъ элек этгенин.
Узакъ таулагъа, тюзге, элге да,
Душман аякъны соруусуз джетгенин.
Россияны тауларында сакълай,
Таулуну баууру бла сюркелгенин.
Ёлюмню джюзюне кёб кере къарай,
Юйюне сау-эсен къайтыб келгенин.
Эскерелмей эдик къыйынлыкъдан
Ана кёзлени таралгъанларын.
Джарсылары кёкюрекге сыйынмайын,
Джашлай чачлары агъаргъанларын.
Биз билмей эдик аммагъа, аккагъа да
Къууанч-джубанч да болгъаныбызны,
Ёксюзлюк, ачлыкъ да сынатмайын,
Ана ышыкъда джашагъаныбызны.
Алай а бир зат къалгъанды эде:
«Къазауат!» деген сёз ачы эшитиле...
Къара джел джетиб къуу-шуу этген
Шахарла, элле, арбазла, юйле.
Къалгъанды кёзледе ёмюрлюкге:
Джылыбыз джетмей школгъа баргъаныбыз.
Онг къолун уруш тюзде къалдырыб,
Сол къолу бла джаза окъутхан устазыбыз.

Сабийле сейирсиниб къарай эдик,
Аскер кийимли устаз классха кирсе.
Къанат битиб, учарча бола эдик,
«Хорлам» деген сёзю джазыгъыз десе.
Аны ючюн багъалыды артыкъ да бизге:
«Хорлам» деген сёз хар бирибизге.
Аллыгъызда ийлиб баш урабыз
Хорламны келтиргенле, атала, сизге!

* * *

Келчи, джаным, арнуум,
Кёксюл тангы джазында,
Сакъларыкъма мен сени,
Сюймеклигим — антымда.

Чакъырама ышаныб
Кечелени, кюнлени.
Сени ючюн ийнакълай,
Тереклени, гюллени...

Орамларын элинги
Тансыкълайма сени ючюн,
Танг джарыгъын джеринги
Ийнакълайма сени ючюн...

Къанатлыча келирме,
Джелни-боранны хорлай.
От джалындан ётерме,
Сюймекликни сакълай.

Джангыз сёзюнг — джашауум,
Таралтады, сакълатад.
Сенсиз джашаргъа къоймай,
Джюрегим санга ашыгъад...

КЪАЗАХ КЪЫЗГЪА

Роза Рымбаевагъа

Кёксюл тангнга шыбырдайды
Танг аласыны джулдузу.
Булбулча сейир джырлайды
Къазакъны арну къызы.

Акъ шоркъаланы джырлары
Чыгъады назик джюрекден.
Къазах халкъны сагъышлары
Ала-Тау башы кёкледен.

Джыр, уясындан седирей,
Кёк джайлаулары аулайды.
Кюнню нюрюнден нюр алыб,
Тюзде маклары сылайды.

Кёзюне Алиа кёрюнеди
Сау къайтханча урушдан...
Джыр биргесине элтеди
Дертин алыргъа джауладан.

Кёлюнге джарыкъ тегелле
Рымбаеваны джырлары.
Къошулуб бирге тынгылагъанчады:
Минги Тау бла Ала-Тау таулары.

Джарны тилин не да ангылайд
Кёк да, джер да, адам да, гюл да...
Аны ючюн Роза джырлайды
Джюрегинден сүймеклиги бла.

АЧЫКЪ СЕЗ

Оноу этсенг деб келгенед
Бир кюн шагърейим:
«Джашаууму юй бийчем бла
Зыраф ашырдым кёбюн.

Кесими унутуб, бар эсими анга бёлдюм,
Багъалатдым, аядым, сыйын кёрдюм...
Ырхы къобуб, зарауатлыкъ
Салгъанча джериме,
Хауа тюрленди, къайгъы тюшдю юйюме...

Тубан басханча тюзню, джунчууду халым,
Къайры джанлады суймеклик, кюсетди джазым?
Тыбыр суууду, шош юйюрюм къуу-шуу болду,
Рахатлы кёлюм, шайтан джелча, терк бурулду.
Чууакъ кюн мутхуз кёрюндю, толгъан ай —
джарты.

Оноу эт, джашаууму боллукъмуду дамы?»

«Чамланма, — дедим ол шагърейге, —
кесингсе терс,
Кесинги унутуб, анга бёлгенсе артыкъ эс.
Ашыкъгъанса, оноулашмай, сен юленирге,
Ашыкъ, оноу сорургъа къуп-къуру джюрегинге!

АТСЫНЛА СЕЙИР ТАНГЛА

Танг джарыгъын тегед элиме, арбазгъа.
Огъартын баргъан тау суучукъ ауаз беред анга.
Малла къабакъ эшикден чыгъалла отлаугъа.
Сабийле да къууанадыла атыб келген тангнга.

Оджакъладан чыгъалла тютюнле кёкге
ийрилиб,
Танг джарыкъдан джасангандыла терекле,
Тангдан къууат аладыла арбазла.
Узаймай абаданла урунуугъа кетерикле.

Танг атды, сагъайтды нени да:
Чегетни, тауну, тюзню, туугъан джерни.
Келигиз, хайырлы ётдюрейик къайсыбыз да
Нюрлю кёзлерин ачыб келген эртденликни.

Джууукъ болугъуз, адамла бу ариулукъгъа,
Сабийле арбазгъа, орамгъа келбет салгъанла.
Абадан, гитче да нюзюрюне туберча,
Къайда да атсынла рахатлы сейир тангла!..

ЭРКИН ЭСИМ КЕНГ ДУНИЯГЪА БЁЛЮНЕ...

Джаз джылыуу джюрегинги
Джылытса,
Ашхы умут кёллендириб
Джырлатса,
Эркин эсим кенг дуниягъа бёлюне,
Билемисе, не келеди кёлюме?
Чууакъ кече узакъ джулдуз
Ышарса?
Гелеу ханса эртденги чыкъ
Джылтыраса,
Эркин эсим кенг дуниягъа бёлюне,
Билемисе, не келеди кёлюме?
Джауум тамчы кюн таякъдан
Нюр алса,
Джазгъы кюнде гокка ханчыкъ
Ышарса,
Эркин эсим кенг дуниягъа бёлюне,
Билемисе, не келеди кёлюме?

Къум тюзде суусаб адам кеси
Къалса?
Джангыз джолчукъ эки джары
Айырылса,
Сюйген джюрек суймегеннге
Табылса,
Эркин эсим кенг дунягъа бѣлюне,
Билемисе, не келеди кѣлюме?

Хыны джел уруб тереклени
Аудурса,
Ырхы къобуб джерге зарауатлыкъ
Тюшюрсе,
Элия уруб къаядан таш
Чартласа.
Эркин эсим кенг дунягъа бѣлюне,
Билемисе, не келеди кѣлюме?

Джюреклени джашау алгъа
Чакъырса,
Джерни юсю мамырлыкъгъа
Бѣленсе,
Джан джюрекни талшыгъанын берелсе,
Эркин эсим кенг дунягъа бѣлюне,
Билемисе, не келеди кѣлюме?..

ДУНИЯМ БАШЛАНАДЫ ЭЛИМДЕН

Къарайма санга кѣзлерим талмай.
Кюннге бѣленген мени тау элим.
Къууанчлы болуб насыбдан толуб.
Биргенгедиле джюрегим, кѣлюм.

Мени дуням сенден башланад,
Джарытыб тургъан саулай джеримни.
Не узакъда да джюрек ары таралад,
Къалай унутхун туугъан элинги...

Ташлы орамла, кёк тереклеринг,
Багъалыдыла хар юйюнг манга.
Элими сыйын чыгъара билген
Сенде джашайла ашхы адамла.

Къанат битгенча ойнайла санла,
Къобуз согъулса арбазда, юйде.
Къууанчлы болуб алгъыш айтама,
Элими суюб келген келинге.

Танг да атады таракъ таулагъа,
Къанатын джая ауушха, сыртха.
Элим-юйюм, джарыкъ кюнюмсе,
Баш урама нийлиб аллынга.
Элле кёбдюле сейир джуртумда,
Джюрек илеширча къалай ариула.
Джанкъылычымса, сабийлигими антыса,
Кенгде турсам да санга элтелле ашхы
умутла...

ТЮШЮБЮЗ СЕЙИРДИ

Къарангы кече
Кёзню алджатад
Джазны чагъы да
Сууукъсуратад.
Татлы тюшюме
Соруусуз кирдинг,
Рахат джукъума
Къайгъыны бердинг...
Элни орамын
Чыкъдынг аллыма,
Кёзле нюр тёге,
Къараялмайма...
Джууукълашханлай,

Озуб тебрдинг.
Назик къарамны
Сансыз джибердинг.
Тил тутулгъанча,
Атлаялмайма.
Сен а, узай а,
Сууукъ къарайса...
Кенгден эшитилди
Ат аякъ таууш.
Ташла тюшгенча,
Зынгырдады аууш.
Чардакъ башлада
Кёк кюкюреди,
Къайгъысын чача,
Элия тепсейди.
Мараб тургъанча,
Бир атлы джетди.
Джамчыгъа чырмаб,
Сермеб алыб кетди...
Сюрсем а, джетдирмей,
Ташая барад.
Къамчисин гузаба
Атына салад...
— Уятды аууазынг
Болгъанча кёлкъалды,
Тюшле да салалла
Джюрекге джюз къайгъы...
Къутхардынг пелакдан,
Къутургъан атлыдан,
Садакъча чыкъгъан эдинг,
Ётдюрдюню ол тардан.
— Аны ючюн болуред
Къарамай озгъанынг,
Орамгъа сыйынмай
Ашыгъыб баргъанынг...

Кюлдюк экибиз,
Сейирсине тюшге,
Сюймеклик тартады
Джангыдан кесине.
Танг жарыкъ узатад
Нюрлю къарамын:
— Сюймекликни сакълагъыз
Сизге, — деди, — аманатым...

ОКЪУГЪАН ДЖЫЛЛАРЫБЫЗ

Бир уядан узакъ жары,
Чачылгъанча къуш балала
Бир шахарда билим алыб,
Чыкъгъан эдик кёб устазла.

Озгъандыла болджал джылла,
Джер-джерледе биз джашайбыз.
Джаш тёлуге билим бере,
Джашаугъа къууаныб къарайбыз.

Джашла, кызла унутмайын,
Институтну джокълайбыз.
Узакъда, джууукъда болсакъ да,
Устазланы тансыкълайбыз.

Кёк толкъунлу тебердини
Ашыгъабыз джагъасына.
Таула башы мийикленн
Сейирсине къушларына.

Салам, салам тау шагъаргъа,
Илешдирген джюреклени
Багъалатыб, тансыкълайбыз,
Бирге окъугъан студентлени.

Шахарым, къанатлы джырым,
Чакъыр кесинге гюллени.
Татлы тенгле тюбешнучю
Къайтар арну ингирлени...

СЫБЫЗГЪЫ

Ызын къоймай джазгъы кюн
Батаргъа джууукълашады.
Къарт таулу къолуна алыб
Сыбызгъысын таралтады.
Төгерек бирден эшитеди
Тау суучукъну джырлагъанын.
Сыбызгъы ариу тили бла
Чыгъарад булбулну макъамын.

Тюшюред таулу эсине
Къазауатны отлу джылларын.
Солдат тенгини бушууун
Сыбызгъы согъад джазыуун.

Сыбызгъы тарта кесине,
Джюрекдени таралтады.
Къыйын джылла кёрюнелле,
Тынгылагъанны ахсындырады.

Сыбызгъы сейир тилинде,
Айтады ёмюрле хапарын.
Бурунгу таулуланы да
Ауур сагъышларын...

Согъады таулу сыбызгъы
Халкъымы ауазын бере.
Джерге, кёкге — хар неге,
Адамгъа уа артыкъ багъалы кёрюне...

* * *

Джарыкъ эм джылыу джерге хауача керекдиле,
Бирча бек керекдиле адамлагъа да.
Аны ючюн болурму гокка хансланы да
Аланы кеслерине чакъыргъанлары да.

)

Кюнню да джокъду башха къайгъысы,
Джер джюзюне джылыуун бергенден ёзге,
Бар кючюн, къууатын аямайын,
Табигъатха бютеу джашауун беред.

Хар не да кюн тийсе ариу кёрюнедн:
Джылтырайла секиртмеле, ауушла, къарла,
Тенгиз тюз да нюрге бёленедиле,
Кюннге суююне джырлайдыла къаяла.

Суюмеклик а алай джаратылад джюрекде:
Сезимле — къанатлары кюн таякълача джетелле,
Адамдан — джерге, гюлге, терекге кёче,
Джашауда джарыкъ ызла къоюб кетелле...

* * *

Ай иги сагъан, кюн болуб къалсам,
Кёкге нюр къанатларымы кенг джайыб,
Алтын оюула, окъала тизер эдим,
Рахатлыкъны къаласын биринчи ишлер эдим.

Алгъы бурун сокъурну, тилсизни джокъларем,
Сапгырауну, онгсузну эслер эдим.
Аманлыкъчыланы джолларын къарангы этиб,
кесиб,
Ашхылагъа джарыкъ бернб турур эдим.

Сюйгенлеге да боллукъду саугъам:
Джулдузладан джасалгъан ашхам.
Адамгъа къартлыкъ джетмез ючюн,
Джан салгъан боллукъ эдим балхам.

* * *

Хар огъур тангы атханы сайын,
Ашыгъама сени кёрюрге.
Джюрекде ауаз эсимде барын
Сууутмай санга бир джетдирсе.

Сюймеклик ача назик кёзлерин,
Бир кюн эсими кючлеген эди.
Сени кёрюб, таныгъанлы бери
Сейир дуниягъа тюшюрген эди...

Къатынга барыб джууукъ къараргъа
Чурум табмайын джарсыйма...
Ой сагъышларым, кече тюшлерим,
Сенсиз джашаргъа къоймайла.

Сен кёзюмдесе, тилейме, унутма
Адам сёзюне чырт къарама.
Сюйгенден суююб, кюйгенден кюйюб,
Санга таралгаънлай къалама...

* * *

Танг джарыгъын тегед юйге, арбазгъа,
Джууукъда тау суучукъ эжиу этед анга.
Мюйюшден самыр, чардакъдан гугурук
Сагъайтдыла атыб келген тангнга.
Оджакъладан тютюн чыгъад ёрге,
Танг аласындан кийининген терекле.
Чакъырадыла бизни урунуугъа кюнле,

Джууукъ болугъуз, адамла, юйюме!
Барама элимде, тегерекге къарай,
Таза хауадан тогъуйма, солуйма,
Тилейме: джуртума ёмюрге рахатлыкъ,
Дунияны байрагъы болгъаед адамлыкъ.

* * *

Уллу джашауда
Кёб затны кёребиз.
Элтелле джолла,
Сынайбыз, билебиз.
Заманны джетсе,
Гокка чагъады.
Мууал болса да,
Ариулугъун къояды.
Булутла чачыла,
Узаядыла кёзден.
Къачхы чапракъла
Тюшелле терекден.
Булутла кетселе да,
Джерде мылы къоядыла.
Биягъы терекле да
Джазда джашнагъандыла.
Ханчыкъ къораса да,
Тамырын къалдырады.
Кюн кёзден ташайса да,
Башха джерден чыгъады.
Адам тууса,
Къууанч келтиред.
Ауушса уа, кёблени
Джюреклерин эритед.
Биз къонакъбыз джашаугъа
Джерни багъалатайыкъ.
Алгъышда айтылырча,
Адамлагъа джарайыкъ...

СЮИМЕКЛИКНИ ОРАМЫ ДЕБ АТАЙМА...

Энтда озама сени орамынг бла
Бнягъынлай терезеден къарайса.
«Къууанчым, джаным, сабыр атла», — деб,
Аллай бир, ариуум, нек тараласа?...
Сора кюн таякъча джарытаса
Баргъан джолумда кёзлерими,
Къууанч тыбырлы болуб атлайма,
Теренде сакълай сезимлерими.
Узайыб барсам да кёз туурангдан
Ийнан, суйгенден сие барама.
Ма бу орамны ким да эштирча,
«Сюимеклик орамы», — деб айтама...
Мен а хазырма джашау узуну,
Сен барлыкъ джолдан таймай барыргъа,
Назик къарамынгдан къарыу ала,
Джазыуунг болуб ёмюрге къалыргъа...

ЧЕГЕТДЕ АТЫЛМАСЫН ШКОК

Чегетде шкок атылгъан таууш эштилди,
Джюзген окъ барыб неге эсе да тийди,
Ташхамы, агъачхамы, терекгеми тийди,
Огъесе къанатлыгъамы, джаныуаргъамы тийди!?
Не кимни эсе да муратын толтурду болур,
Не да кимге эсе да ауур къайгъы салды ол окъ.
Арабин, къайсы джанлыны джолун кесди,
Огъесе аны атханны этдими харам, токъ...
Атылмасын чегетде шкок,
Табигъатны бузулмасын рахатлыгъы.
Адам къолундан ёлмесни джаныуар,
Табыллыкъды ансыз джашар мадар.

ДЖЫЛЛА СЕДРЕЙ БАРАДЫЛА

Джылла седирей барадыла,
Халыча седирей кыппадан.
Джазыума сокъуранмайма,
Юлюшлюме мен да джашаудан.

Алай а бир зат кыйнайды мени,
Анамы кёб кыйынлыкъ чекгени.
Къагъана къ кюнюмде бешиксиз
Эшаланну хыны тебретгени...

Унутдурмайдыла кеслерин
Азияда сууукъ аджал табханла.
Кёблери джашаугъа термиле
Узакъ тюзледе ауушханла.

Азмы инджилгендиле анала,
Ачлыкъ чекгенле сабийле, къартла.
Ол кыйынлыкълагъа хорлатмагъан,
Минг бюсюреу таулу халкъыма!

* * *

Ушайла бир-бирлерине толкъунла,
Таула, терекле, тюзле, гоккала...
Бир ата-анадан туумасала да,
Ушайла бир-бирлерине адамла.

Ушайла бир-бирлерине джелле,
Джюрюшлери бла, сызгъыргъанлары бла,
Ушайла бир-бирлерине джанууарла,
Къарамлары бла, халилери бла.

Сакълайла джашауда кёб тюрлю джолла,
Ала кеслерине бизни чакъыралла.
Джууукъ-тенг тюл эсек да, адамла,
Керек кюнде болайыкъ керти къарнашла.

Ёмюрден ёмюрге кёче келелле,
Адамлыкъ, суймеклик, джолдашлыкъ,
тенглик.
Адамла, арагъыздан къурумайын,
Нюзюрюгюз болсун джашауда тюзлюк.

АЛА БАРДА НАСЫБЛЫБЫЗ

Джерими къачы мийикди,
Уллуду ананы сыйы.
Экиси бла байсыныбды
Хар адамны намысы...

Туугъан джуртну огъуру
Кёрюнеди ана тюрсюнде.
Экисини оюмлары
Кёчелле хар бирнбизге.

Аналаны акъ чачларында
Кёб джангылычыбыз кёрюнед,
Биз джерни балаларыбыз,
Кёб затыбызны кечед...

Анасыз сабий ёксюздю,
Джуртусуз къалгъан а — кыйынлыд,
Атасыз къалгъан джазыкъды,
Ала барда уа — насыблыд!

* * *

Къайгъы, кыйынлыкъ, ёллом, бушуу...
Биригиб дуняда джашайдыла.
Билмей тургъанлай, адамланы
Джетнб, аяусуз джокълайдыла.

Къыйынлыкъ джетеди кёб затдан:
Кюртледен, ырхыдан, элиядан...
Ёлюм, къара къолун узатыб,
Юлюшюн алады джашаудан.

Тенгиз къобса, къайыкъ чайкъалады,
Къайгъы уа джюрекни эзеди.
Бушуу кёллениб бир къадалса,
Къарт, джаш деб къарамай инджитеди.

Аджал, къайгъы, къыйынлыкъ бушуу...
Кёб къатыладыла адамгъа.
Къууанч, насыб аслам болурча
Къайгъырайыкъ джашауубузгъа.

* * *

Дуня зауугъу — суймекликсе, билеме,
Джаратылгъаилы санга термиле келеме.
Джаз келгенлей чагъыб башлайла терекле,
Къатланыб башлайдыла джюрекле...

Таныгъанлы бери орамда тюнюмде,
Сормагъанлай тюшюб турдунг тюшюме.
Не узакъда, сенден кенгде болсам да,
Сен болгъанча кёрюнесе биргеме.

Ашыгъама дайым кёрюрге, тюберге,
Къолларынга узатыргъа гюллени...
Тилим тылмачлыкъ этелмесе да мени...
Ийнан, суйгенлерине кёзлерими...

* * *

Кёб кечелени джукъусуз ашыра,
Назмула джазыб мен кюрешгеиме.
Аланы тамбла уа джазыулары
Къалай болур деб, сагъыш этгенме...

Кече шошлукъда, танг аласында
Джюрекден чыгъадыла сагъышла,
Андан уллу къууанч меннге къайда?
Къартха, джашха да бир себеб болсала.

Бирча болмайдыла кёзюуде халлары,
Бир юйюрге да ёсген сабийленн.
Къууанч, мыдах да аякълаша баргъандыла,
Джибереме сизге назму тизгинлени...

* * *

Энтда бир танг атханды къралыма,
Хар ким да атланады урунуу джолуна.
Ишчи керегин алгъанды къолуна,
Умутлуду джетерге муратына...

Сен да барчы, санларынгы тирилтиб.
Сайламайын тюзю, ташны, тик джерчи.
Джашаугъа къууат салгъан — урунуду,
Къадал, урун, хайырлы ётдюр кюнюнгю.

Унутма, неден да багъалы — заманды.
Джарты къойма хар сагъатда ишинги,
Бюгюн этилликчи тамблагъа къойма.
Адамла багъалатырла игилигинги.

* * *

Джазгъы танг ата келгенлей,
Булбул да джырын тартады.
Джукъудан уяна таула,
Сюймеклик бизге къайтады.

Къая рандан шоркъа саркъа,
Баш эниште мыллык атады.
Тауну кёкюрегин сылай,
Кюмюш суратын тартады.

Джазны белгиси — джанкѳозла,
Эркин солуйла наратла.
Ауушла башы булутла,
Джерде уа тууалла ашхы умутла...

АММА САКЪЛАЙДЫ

Акѳ кѳарча чачы агѳаргѳан бир амма,
Барыучанды дайым кѳарнаш кѳабырлагѳа,
«Кѳайдасыз бююн, джаным, сабийлерим?!», —
Деб сакѳлайды джууаб, кѳарай таулагѳа...
Алай а, не келсин, табылмайды киши,
Хапар айтмайдыла тау да, джер да, не кюн...
Ала бергендилие джурт ючюн джанларын,
Джерни юсюн басмазча чырт тютюн.

* * *

Уялама, тартынама, тубесек,
Бетинге кѳараб айталмайма кѳлюмю.
Айырылгаѳнлай а — кюеме, бишеме —
Билеме, кѳайтмазын ол кюнню...

Огѳай, джаным, не дыгалас этсем да,
Сенсиз кечиниб чыртда болалмайма.
Сени эслемей бир кюн кѳалсам а,
Санга таралыб чыдаялмайма...
Хар кѳарамынгы, атламынгы да,
Тюнюмде, тюшюмде ариу кѳреме.
Джазыу тубетмей, кѳатылыкѳ этсе да,
Сюймеклик джашар джюрекде билеме...

* * *

Кѳреме тюрсюннгю гюлню ышаргѳанында,
Ашхы нюзюрюннгю тангланы кѳарамларында,
Джюрек тебиуюннгю Кѳобанны толкѳунларында,
Сабырлыгѳынгы уа — ингирни шошлугѳунда,

Джашау джолунгу турналаны ызларында,
Кёлюнгу джарыкълыгъын кюнню

джарыкълыгъында,

Ич чырайынгы — чууакъ кёкню ачыкълыгъында,
Субай санларынгы — Дондагъы акъ къайынлада.
Умутларынгы — джуртуму акъ тагларында...

* * *

Энтда агъарды джерим акъ къардан,
Боранла сибирдиле орамланы.
Хыны къыш кийгенди биягъы тонун,
Бетлери тюрленедиле адамланы.

Хар не кёзююуне кёре болады,
Сууукъгъа, иссиге, джелге чыдайбыз.
Алай а, сагъыш этсек, биз да табигъатда
Бола тургъан затлагъа ушайбыз...

* * *

Джюрегимде бишген назмугъа,
Сингдиралсам халкъымы сырын.
Аны окъугъан адамлагъа уа
Къартларыбызны алгъышларын.

Олсагъатда мен санар эдим,
Ашхы муратыма джетгеннге.
Адамлыкъны, шохлукъну шартын
Келлик тёлюлеге элтгеннге...

* * *

Кюн сайын тубошимей болалмай эдик,
Ички сёзюбюзню айтмай кечинмедик.
Сора арабызгъа ким къайгъы салды,
Бири бирибизден кёлюбюз нек къалды?!

Оюнда-тойда биргенге джюрюдум,
Керти багъалатдым, сыйынгы кёрдюм.
Гырджын къабынны кёб кере юлешдик,
Сора кёлкъалдыгъа былай нек тюшдюк?..

КЪУЛАГЪЫМА ШЫБЫРДАЙДЫ

Эртденликде тереземден кюн таякъ
Шыкъыртсыз джастыгъыма тюшгенди,
Сора, ышара, къулагъыма шыбырдаб:
«Уян! Джаз келгенди!» — дегенди.
Иги сагъан, джюрегими джылыуу,
Кюн таякъча, хар джюрекге джетгеед,
Сора барыб, ариууму ийнакълай:
«Кёзюнгю ач! Джаз келгенди!..» дегеед.

ШОШ КЪАБЫР

Замансыз тюшген Шош къабырны юсюнде
Гюлле джаналла, джулдузлача,
Бушуунгу алгъанча кеслерине,
Джарсыйла чегетле, таула, адамлача.

Тиедиле къабыргъа кюн таякъла,
Аяз джелчик нени эсе да шыбырдайд.
Адамла тохтаусуз келиб къарайдыла,
Шош къабыр а къайсы бирине да тынгылайд...

* * *

Джашау джарсытхан кёзюуледе да,
Табсызлыкъ, гурушха этмегенме биреуге.
Къыйынлыкъ тауу басхан кюнледе да,
Ийнаныб тургъанма джюрегимдегиге...
Бирде суута, бирде уа — джылыта,
Джашау эрке ёсдюрмегенди мени.
Уллу, гитче ишим да кёлюме джетмей,
Халкъыма джаратайым келлик кюнлени...

* * *
Къыш келди да кетди,
Джаз да эрлай ётдю.
Джай къарамдан ташайды,
Къач да джарытмады.

Сен келдинг, кетмединг,
Джюрекге джарыкъ т кдюнг.
Дуниямы джарытдынг,
Муратыма джетдирдинг...

* * *
Тюбесем а, джукъ айталмай,
С злерим къайры кетелле?
Сенден керн кеталмайын,
Ийнан, к б кере инджилгенме.

Джазыу буюрса, джолугъурбуз,
Джашау н геринг болурма мен,
Арада тау, тенгиз болса да,
Эштирме «сюеме» десенг...

ТЕРТТИЗГИНЛЕ

Къарачайлыла джамчыла этелле,
Сейрсиндире чемерликлерине.
Артыкъ да багъалы к рюнедиле
Ата-бабаларыбыз кийген кийимле.

* * *
Бир юйню къаты бла мен озуб бара,
Тиширыуну сабийге къаргъышын
Эшитдим.
Ол къаргъыш анга джетмесин деб,
Мен да нчимден алгъыш этдим...

* * *

О ёхтем халкъым, сени «сюеме», — деб,
Ёмюрюмде кычырмам.
Джашынгча керти суйгеними уа
Бир кишиден да джашырмам.

* * *

Джюреклени отджагъасын сууутмай,
Кече кюн да ышырайыкъ мыдыхын.
Суймекликни сезимлерин къурутмай,
Теренде сакълайыкъ джылыуун...

* * *

Эки тау тёпеге кёпюр болуб,
Джол салгъанча джанкылыч,
Эки джюрек да, насыбдан толуб,
Ёмюрлеге салсынла бачхыч...

* * *

Бир киши да туумагъанды ёлмезге,
Мен да туумагъанма ёлмезге.
Алай а джашауда излейме
Огъурлу ызла къоюб кетерге...

* * *

Адамла, сизге олду тилегим:
Джашауугъуз узакъ болсун.
Къууанчда, тойда айтылырча,
Юйюгюз насыбдан толсун.

* * *

Бир кёб изледим, ариуум, сени,
Джюзюне къарадым кёкню,
Ауладым къадалыб кёб джерни
Сен а табдырмадынг кесинги...

* * *

Биреуню джангылгъанын кёрюб,
Не эсе да бир бек къууандынг.
Заман тюрленди, сен да джангылдынг,
Энди анга къалай къарадынг?!

* * *

Арбазынг дайым къуу-шууду,
Хоншугъа кёз-къаш бермейсе.
Биреу, келиб, къабакъ эшикни къакъса,
Аны ушатмайын, уллу терлейсе...

* * *

Адам къолундан джаралы болгъан кийик
Къан дыгалас этеди энтда джашаргъа,
Кёлю барыб къалай аталды аны,
Кёрсе эди аны орнуна кесни салыргъа...

* * *

«Таш бла ургъанны аш бла ур», — деб
Айтылады бизни тау халкъда.
Биреу аманлыкъ этди эсе,
Дерт тутуб турма сен артда.

* * *

Джашауну эскере башлагаънлы бери
Ангыладым джуртсуз насыб келмезин.
Джазыуум мени къайры атлатса да,
Ата джуртум джюрегимден тебмезин...

* * *

Къарачайны кѣб тюрлюдю тепсеулери,
Сейирдиле аланы хар бириси.
Айырыб сюеме «Абезекни»,
Санларымы ойнатады ол тири.

* * *

Джашау тенгизди, биз анда чабакъ,
Джюрек а — къайыкъъ ма ол тенгизде.
Аджал тюрсюзю, ол бизге — къармакъ,
Адамла, замансыз къонакъ болмасын сизге!

* * *

Ызымдан мараб, хама джюрюйсе,
Билрге излейсе хар неми,
Кѣрмегенге санама эртде эслегенме!
Кѣлеккеми орнуна джюрюгенинги...

* * *

Тыш къарамынга къараб ким да:
«Бу ушагъыулу адам», — дерикди.
Сора, халинги билгенлей а,
Кѣлю чыгъыб джанлаб кетерикди.

* * *

«Аламдан джулдуз юзюб берейим», — деб
Къол азынги аязыма салдым.
Эсли кѣзлерингден къарыу алыб,
Айтхан сѣюме кесим ыйлыкъдым...

* * *
Дон сууну джолу узакъды,
Ашыгъады, къошулады тенгизге.
Арабыз джууукъ болса да,
Къошулмайбыз бир-бирибизге...

* * *
Озгъан кюнюнг зыраф кетди эсе,
Къайтаралмазса энди аны ызына.
Джамагъатха хайырынг тиер ючюн а,
Бюгюн огъуна къайгъыр тамблагъа.

* * *
Адам тууду, аякъланды, сёлешди, джашады,
ёлдю,
Ай медет! Къайры, нек къоюб кетди?
Биреу терек орнатды, биреу юй салды,
къууандырды.
Биреу а кёблени ахсындырды, ачитды...

* * *
«Джюрек, санга къанатла битиб,
Джер джюзюн ауларча болсанг, не этерсе?»
«Аны юсюнде къазауат этелмезча,
Рахатлыкъны къаласын ишлерикме!»

* * *
Тенгимсе деб кёб заманны ийнаныб турдум,
Кёзюме къараб кёб кере кукаландынг.
Джашауум къыйышлашханлай а —
Чырт сан этмей, бир джанына бурулдунг...

* * *

— Бу дуняда тюзлюк джокъду! — деб
Къычырды биреулен залдан
— Арабин, анда уа къалайды,
Келген эсенг сен ол бир дунядан?..

* * *

Къыш сууукъду юшютед, бузлайды
Бет, къол.
Алай а чырт буз болмаз
Джюрекден джюреке джол.

* * *

Баш урмайма, алданмайма
Тыш ариулугъунга.
Сукъланама, термиле
Бар адамлыгъынга...

ЭКИТИЗГИНЛЕ

Артыкъ сёлешиб, эришсенг биреуге,
Учуз кёрююрсе аны кёзюне.

* * *

Сен насыблыса, халал урунуб джашасанг,
Не болумда да адамлыгъынгы сакъласанг.

* * *

Къалай джукълайым, джаным, мен
Джууаб бермей къалгъан эдинг сен...

* * *

Экибиз тюбесек, чагъалла гоккала,
Тюбешмей таралсакъ, тюшелле чапракъла...

* * *

Джашаугъа къарасакъ суйюнюб бир кёзден,
Джашлыкъ да джырлайды насыблы
джюрекден.

* * *

«Сюеме», — дединг да, менден кетдинг
биреуге,
Энди не бетинг бла къарайса кюзгюге?!

* * *

Этген игиликлерими ангыламадынг,
Сора, бир сагъыш этчи, не хайыр табдынг?

* * *

Кече кюн да кесинге таблыкъ излейсе,
Тёгерегиндегилени уа чырт кёрмейсе...

* * *

Танышдыкъ... Тюбешдик... Джашайбыз бир элде,
Суймекликни юсюнден сёлешдик бир тилде...

* * *

Анам, джаным, акъ сютюнгю эмизгенсе меннге,
Аны ючюн минг бюсюреу, табынама сеннге.

* * *

Къарнашлабыз, бир анадан туугъанбыз,
Джашауда уа къаллай ызла къоябыз?..

* * *

Суудан, джелден, ёртенден да ётерме,
Сюймекликни сакълагъанлай джетерме...

* * *

Халкъым! Кюнюмсе, хауамса, джашауумса сен.
Анамача борчлума сени аллынгда мен.

Б А Ш Л А Р Ы

Минг бюсюреу адамла, сизге	3
Джарыкъ тегеме кезлеге	3
Огъур берген джюрек.	
Баллада. <i>Х. Магометге</i>	4
Джулдузла кегюнгу джасайла	7
Балам, унутма	9
Сенден ариу джер бармыды, Кавказым!	10
Сары чапракъ	10
Атама	11
Наратла	12
Салам	13
♦Джазны чагъында анам белляу...♦	14
♦Эслегенимде кечеде джулдузну...♦	14
♦Акъыл белмейсе...♦	15
Джарыт суйгенлени джолларын	16
Юйюм — кюнюмдю	17
Минги тау арабызда. <i>К. Къайсыннга</i>	19
<i>Умутла</i>	20
♦Кетер заман джетди...♦	21
Абаданлагъа ушаргъа ёч эдим	21
Алгъышым	22
Огъурлу бюртюк	23
Туугъан джуртума	24
Джашлыкъ, джарыкъ муратса	25
♦Кезлерингде...♦	26
Шам Тебердини джырчысы. <i>Х. Османнга</i>	27
Кавказда таула шош скоеледиле	28

Багъалыса, анам	28
Совет адам	30
Халкъымы кызына. <i>Б. Халиматха</i>	31
Адамлыкъ	32
Туугъан джериме	33
Джазгъы сахарым.	34
Сиз адаргъысыз, алай а тюбейсиз	35
Сен барлыкъ джол	36
Джашауунг юлгюдю тёлюлеге	37
Къыл къобуз	37
Ахыр сёзюм	38
Унутмайма айтычусун анамы	38
Шынкъарт. <i>Б. Муссаны эсге тюшюре</i>	39
Көгюрчюню уясы	40
Къачны келгени	41
Кёргенмисе аллай кёзле?	42
«Тауда ариу сахарым...»	43
Джырлайма санга	43
«Школчу тенгле...»	45
Зауукълудула сабий джылла	46
«Бу джашауда...»	46
«О къайры ашыгъасыз, тау суучукъла?»	47
Тиширыулагъа сёзюбюз	48
«Эй озуб баргъан кюнле...»	49
Ойнайла сабийле	51
Адам бла скоймеклик	51
Сюеме	52
Джашнагъан майда туугъанма	53
«Бир ёзенде ёсгенбиз...»	54
Сюймеклик ачар назик кёзлерин	55
Сёлешедиле суйгенле	55
Айлы джолчукъ	57
«Эслегенем бир кюн сени орамда...»	58
«Кёзледен джылыу ургъанлай...»	58
Хар атламынгы ышаргъанынгы	59
«Наратла джурту кёк таула...»	60
Гюлюсе джерими	60
Огъурлу ыз кьойса	62
Хорламны келтирген аталагъа	63
«Келчи, джаным, ариуум...»	64
Къазах кыызгъа. <i>Р. Рымбаевагъа</i>	65
Ачыкъ сёз	66

Атсынла сейир тангла	66
Эркин эсим кенг дуниягъа бѣлюне	67
Дуния башланады элимден	68
Тюшюбюз сейирди	69
Окъугъан джылларыбыз	71
Сыбызгъы	72
♦Джарыкъ эм джылыу джерге...♦	73
♦Ай, иги сагъын, къон болсам...♦	73
♦Хар огъур тангы атханы сайын...♦	74
♦Танг джарыгъын тегед юйге...♦	74
♦Уллу джашауда...♦	75
Сюймекликни орамы деб атайым	76
Чегетде атылмасын шкок	76
Джылла седирей барадыла	77
♦Ушайла бир-бирлерине толкъунла...♦	77
Ала барда насыблыбыз	78
♦Къайгъы, къыйынлыкъ...♦	78
♦Дуния зауугъу...♦	79
♦Кѣб кечелени джукъусуз ашыра...♦	79
♦Энтда бир танг атханды...♦	80
♦Джазгъы танг ата келгенлей...♦	80
Амма сакълайды	81
♦Уялама, тартынама, тюбесек...♦	81
♦Кѣреме тюрсюнюнгу...♦	81
♦Энтда агъарады джерим...♦	82
♦Джюрегимде бишген назмугъа...♦	82
♦Кюн сайын тюбешмей болмай эдик...♦	82
Къулагъыма шыбырдайды	83
Шош къабыр	83
♦Джашау джарсытхан...♦	83
♦Къыш келди да кетди...♦	84
♦Тюбесем а, джукъ айталмай...♦	84
Тѣрттизгинле	84
Экитизгинле	89

АКБАЕВ АЗРЕТ АЛИЕВИЧ

В Е К

СТИХИ

на карачаевском языке

Редактор *А. И. Кубанов*
Художник *В. В. Сиротина*
Художественный редактор *М. М. Папшуова*
Технический редактор *Л. Т. Мирошникова*
Корректор *Р. И. Джубуева*

ИБ № 2714

Сдано в набор 14.11.90. Подписано в печать 23.07.91. Формат 70x84^{1/32}. Бумага тип. № 2. Гарнитура «Ново-газетная». Печать высокая. Усл. п. л. 3,3. Усл. кр. отт. 3,5. Уч.-изд. л. 3,9. Тираж 2000. Заказ № 5280. Цена 1 руб.

Ставропольское книжное издательство, Карачаево-Черкесское отделение. 357100, Черкесск, пл. Кирова, 23, Дом печати.

Карачаево-Черкесское полиграфобъединение 357100, Черкесск, Первомайская, 47.

А 38

АКБАЕВ А. А. Век. Ставропольское книжное
издательство, Карачаево-Черкесское отделение,
1991. — 96 с.

ISBN 5—7644—0575—0

В данную книгу вошли новые стихи А. Акбаева. Автор,
удивляясь и радуясь, а порою грустя, на языке поэзии,
ненавязчиво вводит в свой мир и читателя, помогает ему
тоже быть чище, добрее душой.

А 4702280200 — 77 68—91
М 159(03) — 90

84 (Кара) 7—5